

1980/81:47

Torsdagen den 11 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Besparingar i statsverksamheten, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:14.

Anf. 109 HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg här kommentera två av de reservationer som vi socialdemokrater har fogat vid detta betänkande.

Det kommunala bostadstillägget för pensionärer har haft och har, skulle jag vilja påstå, en avgörande betydelse för att pensionärer med endast folkpension skall kunna efterfråga och få en bostad av något så när tillfredsställande standard. Nivåerna på det kommunala bostadstillägget för pensionärer beslutas som bekant av kommunerna själva. Det innebär att bidragens storlek varierar mellan kommunerna, bl. a. beroende på de olika ekonomiska förhållanden som råder ute i kommunerna. Variationerna har blivit något utjämnade genom riksdagens beslut, som trädde i kraft den 1 januari 1980 och som innebär att statsbidrag utgår till kommunalt bostadsbidrag på vissa villkor. Det innebär att ett statsbidrag för 1981 utgår under förutsättning att kommunerna genom KBT täcker minst 80 % av bostadskostnaden upp till en övre hyresgräns som för 1981 blev satt till 750 kr. per månad för ensamstående och 850 kr. per månad för äkta makar. Statsbidrag utgår med 43 %.

I propositionen 1980/81:20, som man har kallat Besparingar i statsverksamheten, m. m., föreslår socialministern ändringar i reglerna för kommunalt bostadsbidrag som innebär försämringar för de sämst ställda pensionärerna. Fr. o. m. den 1 juli 1981 sänks gränsen för inkomst utöver folkpension, och pensionstillskott från 2 000 kr. till 1 000 kr. för ensamstående samt från 1 500 kr. till 750 kr. för var och en av makar. Följden av denna ändring blir att bostadsbidraget kan minskas med 333 kr. per år för ensamstående och med 500 kr. för äkta makar. Beloppen kan kanske synas små men är

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

betydelsefulla för dem som drabbas av denna försämring, eftersom de måste ställas i förhållande till de kraftigt ökande boendekostnaderna samt den föreslagna ändringen av indexberäkningen av basbeloppet, som kommer att kraftigt försämma värdesäkringens för pensionärerna. Den besparing på 150 milj. kr. som man enligt propositionen gör och som drabbar de sämst ställda pensionärerna skall föras över till statsbudgeten i sin helhet. Denna transferering uppnås genom att statsbidragen sänks från 43 % till 38 %.

Herr talman! Man blir minst sagt både upprörd och besviken över sådana åtgärder från de borgerliga partierna trots att de den ena gången efter den andra påstår sig vilja slå vakt om de sämst ställda grupperna i samhället. Jag vill här gärna referera till vad socialministern Karin Söder sade i den allmänpolitiska debatten den 16 oktober: Regeringens sparpaket måste ses som en förebyggande åtgärd för att vi skall kunna fullfölja våra socialpolitiska åtaganden under 1980-talet. De åtgärder som nu föreslås har en klar fördelningspolitisk profil, som syftar till att skydda de svagaste grupperna. De som har det förhållandevis bra måste avstå en del. Där ökningstakten i generella förmåner minskar kombineras åtgärderna med förbättringar för de svagaste.

Jag vill gärna fråga utskottsmajoritetens talesman, om han har samma uppfattning, att pensionärer med med KBT tillhör de grupper som enligt socialministern har det relativt bra och som därmed måste avstå en del av sin redan knappa standard. Är detta verkligen den borgerliga utskottsmajoritetens utjämningsprofil i detta ärende?

Inkomstprövningsreglerna för det statskommunala bostadsbidraget skiljer sig från reglerna för KBT därigenom att inom SKBB-systemet fastställer statsmakterna årligen vissa beloppsgränser för inkomstprövningarna. I propositionen aviseras att chefen för bostadsdepartementet i samband med 1981 års budgetproposition kommer att föreslå förändringar i systemet. Utredning härom pågår. Från vår sida har vi tidigare krävt en sådan samordning av de skilda bostadsstöden. Ett av skälen till en samordning är det faktum att de statskommunala bostadsbidragen till pensionärer avtagit i betydelse. 1979 fanns det 45 000 mottagare av SKBB. 1980 har antalet bidragsmottagare sjunkit – den senaste siffran lär vara 6 000. Jag kan här tala om att administrationen av dessa bostadsstöd kostar 500 kr. per styck. I avvaktan på den kommande samordningen anser vi att någon ändring inte skall göras i fråga om de kommunala bostadstilläggen, alltså varken någon sänkning av KBT eller någon ändring på SKBB-området.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2, i vilken vi närmare utvecklat våra synpunkter på denna fråga.

Tandvårdsförsäkringens är en av de mycket betydelsefulla sociala reformer i vårt land som genomförts av socialdemokraterna. Tanken bakom reformen var dels att människor med vanliga inkomster skulle ha möjlighet att få en tillfredsställande tandvård, dels att människorna på sikt – genom att systemet skulle vara så utformat att det stimulerade till förebyggande tandvård – skulle få en bättre tandstatus. Därmed skulle kostnaderna för tandvården nedbringas i framtiden. Om denna målsättning var vi eniga. Inte minst

tandläkarna och övrig tandvårdspersonal delade och delar fortfarande denna målsättning. Ersättningsystemet utformades också efter denna målsättning. Det innebar bl. a. att arvudet för förebyggande vård ersattes med 75 %. Denna procentsats sänktes av den borgerliga riksdagsmajoriteten till 50 % från den 1 januari 1980 – vilket enligt vår mening var helt felaktigt. Vi föreslog i stället att ersättning för bl. a. ädla metaller skulle utgå med 50 % och att oförändrade regler skulle gälla i övrigt inom tandvården, men att en 75-procentig ersättning skulle bibehållas för den förebyggande vården. Vi accepterar nu en sänkning av ersättningen för ädla metaller i enlighet med propositionens förslag, under förutsättning att ersättningsnivån för den förebyggande vården bibehålls vid 75 %. Detta har vi föreslagit i reservation nr 5 och där har ni också närmare utvecklat vår motivering.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservation nr 5.

Sedan kan jag inte underlåta att säga några ord om basbeloppet och dess inverkan på pensionerna. Sven Aspling har här tidigare på ett utomordentligt sätt utvecklat socialdemokraternas uppfattning. Men när Allan Åkerlind och flera andra talare här påstår att de av regeringen föreslagna reglerna för beräkning av basbeloppet inte kommer att få någon inverkan på pensionerna, vill jag ändå säga några ord om detta. Det är riktigt att basbeloppet inte betyder någonting för de offentliganställdas pensioner. De offentliganställda har ju, som Sven Aspling betonade här tidigare i dag, i sina avtal garantier för att pensionen skall uppgå till 65 % av slutlönen. Det innebär ju bara att man för över kostnader från ATP-fonderna till statsverket. Det blir alltså ingen besparing för statsverket. Vi har 1 300 000 offentliganställda i det här landet. Alla övriga pensionärer kommer att få en försämring.

Man kan inte underlåta att tänka på skraddaren som skulle sy en kostym. Efter många försök och mycket träcklande fick han till sist konstatera att det "bidde" ingen kostym. Det "bidde" bara en tumme. Det är likadant med detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som är fogade vid utskottets betänkande.

Anf. 110 ALLAN ÅKERLIND (m) replik:

Herr talman! Helge Karlsson säger i sitt anförande när det gäller ändringen i reglerna för kommunalt bostadstillägg att det blir försämringar för de sämst ställda pensionärerna. Det är inte riktigt med sanningen överensstämmande. De sämst ställda pensionärerna är de som har enbart folkpension. Men här gäller det människor som har inkomster utöver folkpension och pensions-tillskott. Det är för dessa inkomster som det tidigare gällde att bostadstillägget minskades med en tredjedel av den inkomst som översteg 2 000 kr. för ensamstående t. ex. Nu sänks det beloppet till 1 000 kr. Men de som har en inkomst under den här gränsen får fortfarande fullt kommunalt bostadstillägg, och det är de som är sämst ställda i den här gruppen.

Helge Karlsson säger vidare att jag har sagt att basbeloppsförändringen inte kommer att få någon inverkan. Jag har inte sagt det; men jag har sagt att under den första tiden, ett eller två år, kommer den inte att betyda så mycket.

Den kommer naturligtvis att betyda mer på sikt, beroende på t. ex. hur mycket energipriserna ökar. Om de inte ökar i nämndvärd grad kommer basbeloppsändringen inte att betyda så mycket på lång sikt heller, men om de ökar mycket kan den betyda en del på lång sikt.

Vad som är viktigt och vad jag sagt tidigare är att om vi ingenting gör nu kommer vi kanske inte att ha möjligheter att behålla ens den trygghet som vi nu räknar med att kunna behålla, i framtiden.

Anf. 111 HELGE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Herr Åkerlind säger att det inte är riktigt som jag påstår att det är de sämst ställda som blir föremål för den här brandskattningen. Nej, jag har inte heller sagt att det är de absolut sämst ställda det gäller.

Nu säger herr Åkerlind att de här ensamstående pensionärerna ändå kommer att ha möjlighet att ha en inkomst på 1 000 kr. utöver folkpension och pensionstillskott utan att det påverkar bostadstillägget. Det är helt riktigt. Men man kan ju inte ta någonting från de andra, för där finns ju ingenting att ta. Hade det funnits möjligheter till det är jag övertygad om att herr Åkerlind och hans partivänner skulle ha norpat några hundralappar eller tusenlappar även där.

När det gäller basbeloppet skall jag inte närmare gå in i någon polemik med herr Åkerlind. Sven Aspling har ju förklarat det här för herr Åkerlind, i den mån han vill och kan fatta basbeloppets betydelse i de här sammanhangen.

Anf. 112 GÖSTA ANDERSSON (c):

Herr talman! Det borde råda stor politisk enighet om att det krävs en stabil och sund ekonomi i det här landet för att vi på sikt skall kunna upprätthålla en god social trygghet. Finns denna enighet borde vi kunna koncentrera våra krafter på att hitta realistiska lösningar för att dämpa ett alltför stort underskott i budgeten. Vi borde också samla våra krafter för konstruktiva uppslag till hur vi skall kunna öka sparandet i landet. Ett ökat sparande för framsynta investeringar i näringslivet är en förutsättning för att vi skall klara av att ge hela svenska folket arbete och social trygghet.

Är det denna övergripande och framåtsyftande debatt som vi för? Knappast! Vi ägnar oss nu åt en diskussion, eller kanske mera ett gräl, om hur vi skall skrapa ihop i bästa fall 800 milj. kr. Vi grälar om huruvida pensionärer med 100 000 kr. i årspension skall ha råd att klara eventuellt kommande höjningar av sprit- och energipriserna. Vi grälar om de små frågorna, när vi borde ägna oss åt att ta tag i de stora ekonomiska framtidsfrågorna. Jag är rädd för att vi snart kommer att bittert ångra att vi i dag inte vågar gå längre än vi gör för att bringa landets ekonomi i en bättre balans.

Framtiden kommer säkert att visa att den nuvarande låsta politiska situationen inte är bra för det här landet. För min del är jag rätt övertygad om att socialdemokraterna inte skulle ha ödslat tid på en debatt om de 800 milj. kr., som vi nu diskuterar, om vi haft en annan sammansättning av regeringen. Säkert hade man då insett att svenska folket måste göra större insatser om

man verkligen vill åstadkomma rejäla resultat. Jag tror för min del att socialdemokraterna i dag skulle vinna på att mer ta sikte på vilka långsiktiga ekonomiska beslut som krävs, i stället för att ägna sig åt kortsiktiga taktiska spekulationer.

Socialdemokraterna hänger sig nu åt att måla upp skräckbilder av hur illa det kan gå om de bättre ställda grupperna inom det sociala trygghetssystemet får en något mindre kompensation för prisstegringarna. Om inte dessa grupper kan bidra till att minska budgetunderskottet måste man ju fråga sig: Vilka skall då göra det? Är det barnfamiljerna? Eller är det enbart de vanliga löntagarna som skall ställa upp?

Visst skall vi klämma åt dem som gör orättfärdiga spekulationsvinster, skattesmitare och andra grupper som lever med en stor överkonsumtion. Men även om vi lyckas stoppa missbruket av skattesystemet, så vill nog ingen ansvarsmedveten socialdemokrat hävda att det räcker för att bringa ned budgetunderskottet till rimliga nivåer. Vi borde alltså vara överens om att de sämst ställda grupperna måste undantas från uppoffringar. Vi borde samtidigt vara överens om att stora grupper av svenska folket måste ge sitt bidrag, om något rejält skall kunna göras på det ekonomiska området.

Vi kanske bör diskutera mera precist vilka förutsättningar svenska folket har att något dämpa sin konsumtionstakt. Det konsumeras alkohol, tobak, godis och konditorivaror, och man spelar på lotteri för 25 000–30 000 milj. kr. per år i vårt land. Detta är alltså satsningar som svenska folket gör årligen på dessa områden. Det är knappast sant om någon försöker påstå att det blir en sänkt standard ifall vi drar ner en del på den här konsumtionen. Vi kanske i stället kan bli överens om att många skulle må riktigt gott av att konsumera mindre av såväl alkohol och tobak som godis. Svenska folket skulle då t. o. m. kunna bli friskare och sundare.

Ansvarsmedvetna socialdemokrater borde inse det tvivelaktiga i att ständigt måla upp skräckbilder för folk, när vi måste spara för att få ekonomin i balans. Ser vi till att vi sparar på rätt område, så kan det t. o. m. bli en standardhöjning. Mindre av alkohol, mindre av tobak i våra hem och mer av mänsklig och naturlig gemenskap för barn och föräldrar är sannerligen ingen standardsänkning.

Flera ledande socialdemokrater har vid skilda tillfällen pekat på behovet av offensiva investeringar inom näringslivet. Det är lätt att instämma i dessa krav. Kjell-Olof Feldt uttalade i en artikel nyligen att vi borde få svenska folket att spara ytterligare 20 miljarder per år. Han har säkert rätt i att det krävs så här mycket kapital, om vi t. ex. framgångsrikt och snabbt skall investera i bl. a. förnybar energi inom landet. Jag utgår ifrån att Kjell-Olof Feldt är klok nog att inse att vi inte kan hämta de här pengarna enbart hos en begränsad grupp kapitalägare. Skall vi klara uppgiften krävs det sannolikt att rätt vanliga löntagare och småföretagare ställer upp. Är vi överens så här långt måste vi också bli överens om att dessa människor måste avstå en viss konsumtion för att det över huvud taget skall bli något över för ett ökat sparande.

Då går det inte an att samtidigt skrämna folk genom att säga att sänker

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

man den dagliga konsumtionen något, så får man det svårt och eländigt där hemma. Om vi kör med den här skräckpropagandan kan vi vara säkra på att vi kommer att totalt misslyckas med att lösa landets långsiktiga ekonomiska problem. I så fall blir det det svenska folket som förlorar på att vi fastnat i ett för kortsiktigt tänkande. Det vore verkligen synd om vi gjorde det. Domen över oss kommer att bli hård den dag det framstår i hela sin vidd hur kortsiktiga och taktiska vi var i vårt handlande. Låt oss därför försöka lyfta blicken över de alltför partitaktiska perspektiven och i stället se till det som långsiktigt är rätt för hela det svenska folket!

Jag skulle respektera varje socialdemokrat som ville diskutera de verkligt svaga gruppernas situation. Låt mig ta några exempel på sådana grupper!

En ung flicka från Emmaboda utropade nyligen i en tidning sin förtvivlan över att hon inte fick något ekonomiskt stöd vid arbetslöshet. Hon hade både arbetat och studerat, men det räckte inte för att hon skulle få det stöd som så många andra människor får vid arbetslöshet.

Det är de byråkratiska och helt obegripliga reglerna från den socialdemokratiska regeringstiden som slår så hårt mot enskilda människor. Varför är socialdemokraterna ointresserade av de här människornas situation? Borde vi inte använda våra knappa ekonomiska resurser i första hand för dem som är helt ställda vid sidan av det sociala trygghetssystemet? Vi borde ge dessa människor en rejäl grundtrygghet.

Det socialdemokratiska partiet verkar minst sagt ligkiltigt inför alla de människor som får klara sig på 8 kr. per dag när de blir sjuka. Är det jämställdhet att låta hundratusentals kvinnor, som utför ett i högsta grad samhällsnyttigt värdearbete, få så dålig grundtrygghet som 8 kr. per dag vid sjukdom? Har socialdemokraterna kvar inställningen från sin tid vid regeringsmakten att detta arbete inte skall ge rätt till någon social trygghet?

Illa ställt är det också för de 500 000 småbarnsfamiljer som inte får något samhällsstöd för sin egen barnomsorg. Alla de här föräldrarna måste naturligtvis fråga sig varför deras värdearbete inte värderas till en enda krona. Svaret ligger i att socialdemokraterna med stöd från visst håll anser att det i huvudsak endast är samhällets institutionsvård som skall ekonomiskt värderas.

Det allra värsta är kanske att det oftast är de ekonomiskt svaga familjerna som drabbas av att socialdemokraterna anser att endast institutionsvård skall räknas som barnomsorg. Denna något inkrökta och orättvisa inställning leder till det orimliga förhållandet att i dag 70 % av småbarnsföräldrarna ställs vid sidan av samhällets stöd till barnomsorgen. Är detta socialdemokratins moderna jämlikhetspolitik? I så fall beklagar jag att partiet är på väg att lämna gamla fina traditioner på det socialpolitiska området.

Mina frågor till socialdemokraterna blir slutligen följande: Vill ni medverka till att bromsa ett budgetunderskott som växer alltför snabbt? Om ni verkligen vill medverka i detta saneringsarbete, hur kan ni då när vi står inför uppgiften att spara ungefär 800 milj. kr. blåsa till strid i huvudsak för de bättre ställda inom vårt försäkringssystem?

Anser ni att det, som Kjell-Olof Feldt har sagt, behövs ungefär 20 miljarder i ökat sparande för att vi skall klara investeringar som ger nya jobb? Har ni uppfattningen att folk måste göra dessa ökade besparingar i sin privata konsumtion? Hur kan ni då samtidigt gå ut och skrämma folk med att det inte går att spara på det område som vi nu diskuterar?

Eller anser ni att det är en svår omställning för svenska folket att något minska de 25–30 miljarder kronor som svenska folket lägger ned på bl. a. alkohol, tobak och godis?

Kan man inte spara 800 milj. kr. på det område vi nu behandlar, så börjar jag uppriktigt sagt tvivla på att socialdemokraterna verkligen vill medverka till att öka investeringarna i näringslivet eller till att skapa en sundare ekonomisk utveckling. Jag hoppas naturligtvis innerligt att socialdemokraterna nu som vid så många tidigare tillfällen inte drar sig undan sitt ansvar för landets väl och ve. Ett oppositionsparti kan aldrig komma undan sitt ansvar för att presentera realistiska lösningar på landets problem.

Anf. 113 HEI.GE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att Gösta Andersson känner sig illa berörd av den här debatten. Han undvek sorgfälligt att gå in på några som helst sakfrågor som behandlas i betänkandet utan tog i stället upp en allmänpolitisk debatt och sköt in sig på socialdemokraterna.

Gösta Andersson talade om föräldraförsäkringen och sjukpenningen till hemmafruar. Ja, ni har haft regeringsmakten i fyra fem år nu och har haft möjlighet att genomföra det som ni motionerade om tidigare. Men det hörs inte ett ord om detta, och det nämns inte med ett enda ord i den proposition vi nu behandlar eller i utskottsbetänkandet.

Vidare säger Gösta Andersson att han tycker att det är märkligt att vi socialdemokrater inte vill vara med om att ta litet från de bäst ställda för att ge till dem som har det sämre. Jag försökte i mitt första inlägg förklara att ni gör precis tvärtom. Ni tar från de sämst ställda för att klara dem som har det bättre.

Vi har tidigare lagt fram förslag när det gäller skatterna om att slopa indexregleringen. Det skulle innebära en inkomstförstärkning för staten på sju å åtta miljarder. Då hade vi aldrig behövt diskutera några försämringar för de sämst ställda.

Det är väl inte mer än ett halvår sedan vi hade en diskussion här i kammaren när det var ett helt annat ljud i Gösta Anderssons skälla. Då var det fråga om att förstärka pensionerna för dem som hade dåliga pensioner, och Gösta Andersson ville räkna upp pensionerna för dem som hade låg ATP. Nu är det precis tvärtom. När vi försöker försvara de människor som har låga pensioner går Gösta Andersson och hans partivänner till frontalan-grepp mot oss.

Det är orättfärdigt, Gösta Andersson, men jag förstår att i den situation som f. n. råder har ni det mycket besvärligt.

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

Anf. 114 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Några delar av Gösta Anderssons anförande föranleder mig att gå upp i talarstolen.

För det första anger Gösta Andersson att här skall man kunna spara 800 miljoner. Nu vet Gösta Andersson att nettot blir 500 miljoner.

För det andra säger han att det är fråga om att låta de bäst ställda vara med för att klara denna märkliga sparaktion. Det håller ju inte. Varje inlägg här i dag från de borgerliga understryker att ni försöker försvara en sak som helt enkelt inte går att försvara.

Ni säger å ena sidan att motivet för basbeloppsförändringarna har varit att spara pengar för att förbättra den sönderkörda ekonomin, och då måste alla medverka – även pensionärer, handikappade och andra utsatta grupper. Detta var ett tema i Gösta Anderssons inlägg. Observera nu, Gösta Andersson, att de som skall spara ihop dessa 300 milj. kr. är i stort sett de svagaste grupperna, de mest utsatta människorna.

Så småningom inser ni detta och konsekvenserna av vad ni har ställt till, och då söker ni retirera. Vi har hört det i dag. Ni söker retirera genom att tala om att nu skall de här grupperna, som ni verkligen ställer ut, få kompensation. Då blir naturligtvis de 300 miljonerna snabbt intecknade.

Sparmotivet blir då inte längre lika gångbart. Kvar blir de 200 miljoner ni skall spara på ATP. Men det är inga pengar som ni kan stoppa in i budgeten. Det är löntagarnas pengar.

Då får man här i dag höra att egentligen är aktionen till för att trygga ATP. Argumentationen blir alltmer fantastisk! När vi med fakta kan bevisa att urholkningen av basbeloppet kommer att riva upp själva grunden för ATP, så står ni där utan att kunna anföra ett enda sakligt skäl för hela denna aktion. Inser inte Gösta Andersson att regeringspartierna försatt sig i en helt enkelt omöjlig situation?

Då det gäller ATP kan jag med hänsyn till centerns förflutna beträffande den reformen förstå att aktionen mot den kanhända inte vällar så stora samvetkskval.

Jag vill säga till Gösta Andersson: Sök inte här en gång till ställa löntagare och pensionärer emot varandra! Det är icke en hederlig argumentation.

Anf. 115 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Såväl Sven Aspling som Helge Karlsson känner väl till centerns ståndpunkt när det gäller grundtryggheten. Det vore hederligare i denna debatt, Sven Aspling, om vi tillsammans diskuterade vilka de verkligt svaga grupperna är i detta samhälle. Försöker man analysera var socialdemokratien står i dessa frågor, kan det se ut på följande sätt:

Ni har tydligen fortfarande den uppfattningen att hundratusentals människor skall fortsätta att klara sig på 8 kr. om dagen när de är sjuka.

Ni har den uppfattningen att föräldraförsäkringen skall fortsätta att ge 60 000 kr. mer till höginkomsttagarna än till låginkomsttagarna som utför samma vårdarbete.

Ni har fortfarande den uppfattningen att 500 000 småbarnsföräldrar i detta

land inte skall ha någon del av samhällets barnomsorgsresurser.

Ni tycker fortfarande att det är en bra jämställdhetspolitik när kvinnliga folkpensionärer, förlorar hela sitt pensionstillskott på grund av byråkratiska låsningar till mannens pensionsvillkor.

Ni tycker att alla dessa människor inte behöver någon riktig grundtrygghet. Ni tycker tydligen att de skall känna sig glada och tacksamma ändå.

Sanningen är att enligt den proposition som ligger på riksdagens bord nu skall vanliga folkpensionärer som har den lägsta pensionen, få det ökade pensionstillskottet. Det blir hundratusenkronorspensionärerna som får ge visst bidrag för att vi skall få resurser till de svagaste grupperna i detta samhälle.

Jag blir mer och mer övertygad, herr talman, att det är en viktig uppgift för centerpartiet att även i fortsättningen driva kravet på en ökad grundtrygghet och göra det ännu hårdare än vad vi har gjort hitintills.

Anf. 116 SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! Jag blir mer och mer förvånad över att Gösta Andersson, som ju är en kunnig man, kan stå här i talarstolen och föra denna osakliga argumentation. Endera har han inte satt sig in i vad förslaget innebär, eller också för han ett resonemang här tvärt emot vad fakta talar. Det är i så fall upprörande.

Får jag fästa Gösta Anderssons uppmärksamhet på att han tydligen inte blivit medveten om vilka konsekvenser regeringens förslag får. Några pensionstillskott kompenseras icke de försäkringar som uppstår genom förändringarna av basbeloppet och försäkringarna av KBT. Det räcker alltså inte vare sig med det pensionstillskott riksdagen redan har beslutat eller med det pensionstillskott regeringen därutöver nu har utlovat.

Detta endast understryker – jag har sagt det förut – att inte ens denna dag, när riksdagen står inför detta viktiga avgörande, har ni klart för er vad för slags konsekvenser det blir. Försäkringarna sätter in omedelbart och gör sig sedan gällande månad efter månad, år från år.

Det som inträffar, Gösta Andersson, är att er aktion drabbar de sämst ställda – ni skall ju spara pengarna på ett sådant sätt. Har inte Gösta Andersson upptäckt detta? Och om han har gjort det, hur kan han då stå här i riksdagen och föra detta resonemang?

Hur många pensionärer är det som är så välbärgade som de Gösta Andersson talar om? Av de ca 1 377 000 ålderspensionärer och 289 000 förtidspensionärer som i oktober 1980 uppbar folkpension får ca 785 000 ålderspension och 209 000 förtidspension från ATP. Av dessa närmare 800 000 ATP-pensionärer som uppbär ålderspension är det inte mer än något över 10 000 som ligger på den pensionsnivå som ni talar om.

Herr talman! Ibland resignerar man nästan inför uppgiften att ge, i detta fall en värderad ledamot av socialförsäkringsutskottet, kunskap om vad de borgerliga egentligen föreslår. Men jag lovar Gösta Andersson, och det är en gammal god tradition i det socialdemokratiska partiet och arbetarrörelsen,

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

att driva en målmedveten saklig upplysningsverksamhet. Och det kommer vi att fortsätta med. I denna tid är det mer befogat än någonsin.

Anf. 117 GÖSTA ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall gärna bli den förste som ställer mig i ledet av tacksamma, när Sven Aspling går över till denna sakliga argumentering.

Sven Aspling har kritiserat konsekvenserna av det regeringsförslag som föreligger. Jag vill gärna trösta socialdemokraterna med att de indexberäkningar och basbeloppsberäkningar som vi nu diskuterar inte på långt när kommer att gå så snett som det skattesystem som socialdemokraterna har byggt upp. Ni utformade ett skattesystem som ger miljonärerna möjligheter till skattebefrielse. Ni kan heller inte skaka av er ansvaret för att fullständigt improduktiva spekulationsintressen har gynnats av det skattesystem som ni byggde upp under er tid vid regeringsmakten. De regler vi nu diskuterar innebär ändå i praktiken att en lång rad människor som är ganska privilegierade i detta samhälle konkret får bidra till att resurserna för de grupper som i dag endast har vanlig folkpension och pensionstillskott även i fortsättningen skall kunna öka.

Jag frågar mig, herr talman, om socialdemokraterna på fullt allvar menar att f. d. statsråd och många andra i detta samhälle som lyfter pensioner på ungefär 120 000 kr., ja uppåt 140 000 kr. per år, verkligen behöver kompensation när sprit- eller energipriserna stiger. Är det rimligt att vissa pensionärer i detta samhälle skall ha högre pensioner än de arbetsinkomster som vanliga arbetstagare och småföretagare får nöja sig med? Jag förstår inte att inte socialdemokraterna kan se solidaritetstanken bakom regeringens förslag, när man just vill höja pensionstillskottet till vanliga folkpensionärer för att på det sättet säkra standarden för denna sämst ställda grupp i samhället.

Litet tillspetsat kan man säga att socialdemokratins politik i fråga om de nya basbeloppen och den nya indexberäkningen kan beskrivas ungefär så här: Mer till hundratusenkronorspensionärerna, mer till höginkomsttagarna inom försäkringssystemet och mindre till dem som har det sämst.

Tredje vice talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 118 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Socialministern säger i sitt förslag till riksdagen att det självfallet inte kan komma i fråga att i besparingssyfte vidta några åtgärder som skulle äventyra vård och ekonomisk trygghet för sådana grupper som barnfamiljer, åldringar, sjuka och handikappade. Hon anför vidare att de åtgärder som föreslås medverkar till en uppbromsning av kostnadsökningarna utan att leda till försämringar av de grundläggande trygghetsanordningarna. Slutligen säger socialministern på ett annat ställe att det är särskilt väsentligt att skydda de mest utsatta grupperna. Även statsministern har gett liknande försäkringar.

Argumentationen från regeringshåll är väldigt motsägelsefull. Man gör uppbrömsningar utan att det leder till försämringar. Samtidigt som man säger att man skyddar utsatta grupper gör man angrepp på deras sociala och ekonomiska förmåner. Antingen är man inom regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten djupt okunnig om sparplanens konsekvenser för svårt sjuka och handikappade, eller också handlar det om att medvetet vilseleda människor.

Sanningen är den att de ändrade grunderna för beräkning av basbeloppet kommer att slå mycket hårt på förmåner som förtidspension, handikappersättning och bidrag för vård av svårt handikappat barn. Långsiktigt kommer förändringarna att få stora effekter för personer med svåra handikapp, det kan ingen förneka. Riksförsäkringsverket har gjort beräkningar av hur förändringarna inverkar på pensionärer och handikappade. Beräkningarna visar att det reella värdet av förtidspension och handikappersättning minskar efter fem år med 7,3 %, efter tio år med 15 % och efter tjugio år med 30,2 %. Det här kallar alltså socialministern och statsministern inte försämringar utan säger att man skyddar utsatta grupper. Nu vet vi vad sådana uttalanden är värda.

Handikappersättning och vårdbidrag för handikappat barn utgår till personer med mycket svåra handikapp och efter hård prövning i pensionsdelegationer. Grundprincipen är att dessa ersättningar i någon mån skall täcka de merkostnader man har eller den vård man behöver på grund av sitt handikapp. I regel lever dessa människor på en mycket låg ekonomisk standard. Här finns ingen ATP-pension med i bilden. Det handlar alltså inte om pensioner på 100 000 kr. och inte heller om f. d. statsråds pensioner. Förtidspensionärer, sjuka och handikappade tillhör den grupp som har det svårast i samhället och som behöver all hjälp. Det är minst sagt förvånande att man i den första borgerliga sparplanen gör ett angrepp på personer med svåra handikapp. Hela den svenska handikapprörelsen har också kraftfullt reagerat mot regeringens förslag till försämringar på området. Många av åtgärderna i sparplanen är direkt inriktade på inskränkningar av de rättigheter som svensk handikapprörelse efter mångårigt arbete tillkämpat sig.

Jag vill också med några ord kommentera socialminister Söders inlägg, som innehöll en del underliga påståenden.

Karin Söder sade att fler får del av handikappersättningen genom regeringens förslag, dvs. genom att man försämrar för en del personer med handikappersättning skulle andra få det bättre. Är det målet att fler skall få del av denna förmån bör det möjliggöras på annat sätt, nämligen genom att bestämmelserna ändras. Men det har regeringen motsatt sig sedan 1976. Det finns krav i motioner, i interpellationer och i inlagor från handikapprörelsen på att handikappersättningen skall förbättras, men regeringen har hela tiden sagt nej. Nu använder man sig av argumentet att man vill vidga handikappersättningen till fler grupper. Det är ju rena skojeriet att resonera på det sättet, och det kommer naturligtvis också att avslöjas.

Vid sidan om det som behandlas i regeringens proposition finns det andra

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

oroande tecken på handikappområdet. Det föreligger förslag om begränsningar av statsbidraget till färdtjänst för handikappade, förslag om ökade vårdkostnader inom öppen och slutenvård, höjda läkemedels- och sjukreskostnader, sänkta bostadstillägg för förtidspensionärer, indragningar av stödåtgärder för rörelsehindrade elever, begränsningar i hemtjänsten och därmed svårigheter att genomföra boendeservice. Rätten till fria tekniska hjälpmedel kommer i fara om man inte tillför ytterligare medel. Studie- och yrkesrådgivningen får inte de resurser som är nödvändiga för att ge handikappade elever möjligheter att komma ut i arbetslivet och få en yrkesinriktad utbildning på områden där de kan hävda sig.

Bilden stiger alltså fram av en politik som för första gången i svensk politisk historia syftar till att angripa och rusta ned det sociala reformarbetet. Detta sker just när vi står inför starten av Handikappåret 1981 med målet full delaktighet och jämlikhet. Regeringen har med sitt angrepp på reformer på handikappområdet bäddat för en mycket dålig start för handikappåret. Inom handikapprörelsen måste man fråga sig om det är meningsfullt att ställa upp i de aktiviteter och i det programarbete som just nu diskuteras fram i regeringens arbetsgrupp inför handikappåret.

Anf. 119 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! I den s. k. besparingspropositionen förklarar regeringen att det självfallet inte kan komma i fråga att äventyra vård och ekonomisk trygghet för barnfamiljer, äldre, sjuka och handikappade. Men samtidigt är det just detta man gör genom att lägga fram förslag om en omfattande social nedrustning. Bara på socialdepartementets område vill man skära ned med över 1 miljard kronor, just för dessa grupper.

Regeringen säger också att dessa grupper måste vara med och bära en bit av bördan i besparingsprogrammet. I detta resonemang ligger, tycker jag, en djup oanständighet.

Ta t. ex. tandvårdsförsäkringen. Regeringen säger att det skall bli en "enhetlig ersättningsnivå inom tandvårdsförsäkringen". I propositionens skrivning får man detta med enhetlig ersättningsnivå att låta som om det vore något positivt. Ja, det är positivt värdeladdat, men vad det handlar om är att på det här området kraftigt fördyra och försämra för vanliga människor.

I propositionen förordar socialministern en ändring av reglerna för kostnadsfördelningen i tandvårdstaxan fr. o. m. januari nästa år, alltså om ungefär tre veckor, så att kostnaderna för ädla metaller och annat material som används i det tandtekniska arbetet skall fördelas mellan patienten och försäkringen på samma sätt som övriga kostnader i tandvårdstaxan. Och den har nyligen höjts ganska kraftigt.

Tandvårdsförsäkringen skall i dag ersätta den försäkrades kostnader för tandvård med 50 % av arvudet för vården upp till 2 500 kr. och med 75 % av arvudet över detta belopp. Vidare ersätts i dag hela kostnaden för ädla metaller och annat material som används i tandtekniskt arbete. Nu föreslår regeringen att försäkringen i fortsättningen skall svara för 50 % av samtliga tandvårdskostnader upp till 2 500 kr. och för 75 % för kostnader därutöver.

Det innebär kraftiga fördyringar och också en urholkning av försäkrings-skyddet. Regeringen räknar med att på detta sätt spara 150 milj. kr.

En förändring av tandvårdstaxan på det sätt som regeringen föreslår kommer helt klart att kraftigt fördyra tandvårdsbehandlingen för patienterna. Särskilt hårt kommer förstas de patienter som är i behov av omfattande tandbehandlingar att drabbas. Det är alltså en direkt försämring av tandvårdsförsäkringen som regeringen vill ha, och detta kan enligt vpk:s sätt att se inte accepteras.

Också på sjukvårdsområdet föreslår regeringen kraftiga fördyringar för patienterna. Man höjer karensbeloppet för sjukersättning, man föreslår en fördubbling av patienternas kostnader för de prisnedsatta läkemedlen och man vill också fördubbla patientavgifterna inom sjukvården.

Regeringen vill minska antalet fall när det gäller rescersättning. Nu utgår ersättningen i samband med läkarvård, sjukhusvård och annan sjukvårdande behandling för resor som patienten måste göra och som kostar mer än 13 kr. Regeringen föreslår att karensbeloppet höjs till 30 kr. vid resor med anledning av sjukvård och till 38 kr. vid resor med anledning av tandvård och preventivmedelsrådgivning. Regeringen föreslår alltså en mycket kraftig höjning av beloppen. Man räknar med att på detta sätt tjäna in 70 milj. kr. Vänsterpartiet kommunisterna motsätter sig dessa höjningar.

Det finns kostnadsfria läkemedel som får användas vid vissa långvariga och allvarliga sjukdomar. För prisnedsatta läkemedel gäller att prisnedsättning- en görs med hälften av det belopp som överstiger 10 kr. och med hela kostnaden, om den överstiger 40 kr. Högsta kostnaden för varje inköp är i dag 25 kr. Nu vill regeringen höja detta belopp. Det heter att man här måste – och det är också positivt värdekladdat – följa med i den allmänna prisutvecklingen. Därför föreslår nu regeringen att prisnedsättningen från den 1 januari nästa år skall göras med hälften av det belopp som överstiger 20 kr. och med hela det belopp som överstiger 60 kr. Den högsta avgiften blir i fortsättningen 40 kr., med andra ord nästan en fördubbling av kostnaderna.

Det skall sägas att dessa kostnader sedan skall kombineras med ett s. k. högkostnadsskydd. Detta skydd kommer för de flesta människor att helt sakna betydelse, därför att gränsen för att få ett sådant här skydd är så högt satt att ytterst få människor kommer upp till den aktuella nivån. Det måste klart sägas ifrån att det är de stora sjukvårdskonsumenterna i vårt land som kommer att få klara huvuddelen av de 500 milj. kr. som regeringen på detta sätt sparar. Vilka är då de stora sjukvårdskonsumenterna i vårt land? Jo, det är de äldre, de handikappade och barnfamiljerna. Vpk avvisar dessa fördyringar. Utskottet går förstas med på regeringens förslag och säger att det är nödvändigt att strama åt utgifterna i budgeten på det här sättet.

Det finns också en annan passus i detta betänkande från socialförsäkrings- utskottet som jag något vill kommentera. Det gäller frågan om sjuklönepe- rioder. Mot bakgrund av de resonemang som regeringen för i propositionen om införande av en sjuklöneperiod inom sjukförsäkringen finns det enligt vår mening anledning för riksdagen att uttala att administrationen av sjukpen-

ningersättningen också i framtiden bör skötas av försäkringskassan under hela den period som en människa är sjuk.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisternas principiella inställning i fråga om sjukvård är väl känd. Vi vill att all läkarvård, och det som hör till den, skall vara avgiftsfri. Det gäller alltså både läkemedel och läkarbesök. Vpk har också under många år föreslagit ett slopande av avgifterna i den öppna vården och att sjukvårdshuvudmännen får kostnadskompensation med motsvarande belopp av försäkringskassan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 103, som behandlas i det här betänkandet.

Gösta Andersson sade att det är nödvändigt att vi spar på rätt område. Just det, det är det som det handlar om. Men det här är inte rätt område. Ta då t. ex. de områden som vi diskuterade i går. Då, när det gällde aktiebeskattningen, höjde inte Gösta Andersson sin röst, och då sade han ingenting om att spara på rätt område. Eller ta den fråga som diskuterades för någon vecka sedan, flyttningen till Helgeandsholmen. Vi skall flytta riksdagshuset 300 m, och det kostar 1 miljard kronor. Eller ta indexregleringen av skatteskalorna. Där finns det pengar att hämta. Men i stället vänder man sig mot de grupper som har det sämst ställt i vårt samhälle. Det är de som skall betala för onödig konsumtion och onödiga åtgärder från regeringens sida.

Anf. 120 MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Den här debatten har pågått länge nu här i kammaren, men jag vill ändå göra några få kommentarer. Jag vill också stryka under några av de synpunkter i utskottsmajoritetens skrivning som jag anser särskilt viktiga från folkpartiets sida.

Allan Åkerlind och Gösta Andersson är ju annars utskottets talesmän.

Det är inte rimligt att diskutera vare sig den här delen av sparpaketet eller andra delar av det fristående från de stora ekonomiska svårigheter som vi har i landet och som är orsaken till att vi måste vidta de här åtgärderna.

Jag tror också att de flesta människor begriper allvaret i våra ekonomiska bekymmer och därför inte sväljer all den kritik som riktas mot sparpaketet från oppositionens sida.

Jag tror också att de flesta människor begriper att orsaken till besparingarna inte är regeringen eller riksdagsmajoriteten. Nej, folk inser säkerligen att en av de främsta förklaringarna är de kraftiga höjningarna av oljepriset – och då främst under 1979. Den höjningen fick till stor del Sveriges samhällsekonomi ur balans.

Jag skall inte här gå närmare in på underskottet i våra utrikesaffärer eller budgetunderskottet, eftersom både dessa problem och svårigheterna att göra erforderliga investeringar i näringslivet diskuterades här i kammaren senast den 20 november.

Men vi måste ha bakgrunden så klar för oss att vi inser att det i ett sådant här läge behövs en mängd åtgärder – däribland sparåtgärder – för att vi skall kunna komma till rätta med vår ekonomi.

Man kan inte på ett avgörande sätt påverka samhällsekonomin och statens

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

budgetunderskott utan att man också diskuterar statens transfereringssystem.

Vi kan inte ekonomiskt trygga vårt sociala välfärdssystem genom enbart lagtexter, utan vi är beroende av den svenska ekonomins produktionsförmåga. Vi måste tyvärr inse att den ekonomiska tillväxten inte längre är vare sig jämn eller säker. Men skall vi på lång sikt kunna trygga pensionerna, måste vi ta ett ansvar för den övergripande ekonomiska politiken. Men detta får ju inte innebära att ekonomiskt svaga grupper drabbas!

När det är sagt vill jag, då det gäller de nya basbeloppsberäkningarna, verkligen understryka ett av de uttalanden som vi som majoritet i socialförsäkringsutskottet gjort, där vi också instämmer i finansutskottets majoritetsuttalande. Vi skriver nämligen i det här betänkandet att vi förutsätter "att regeringen fortlöpande studerar den valda metodens effekter i ett längre perspektiv och till riksdagen återkommer med de förslag som motiveras av utvecklingen".

Även om det kanske nu bör vara slutdebatterat beträffande dem som bara har folkpension eller folkpension och låg ATP vill jag notera vad vi nu alla känner till, nämligen att pensionstillskotten skall höjas den 1 juli 1981 med 4 % av basbeloppet för ålderspensionärer och med 8 % av samma belopp för förtidspensionärer. Dessutom har vi socialministerns löfte i propositionen om att hon skall återkomma med förslag till förbättringar av pensionstillskotten.

En annan uppgift som jag är angelägen om att peka på och som är mycket viktig är att det nyligen påbörjats ett utredningsarbete inom regeringskansliet, som skall resultera i förslag som skyddar bl. a. de handikappade.

Som redan nämnts lovade också budgetministern den 27 november här i kammaren att han i budgetpropositionen skulle återkomma till frågan i de fall där det finns särskilda motiv för det.

Budgetministern nämnde då också särskilt sådana områden som handikappersättning, vårdbidrag, barnpension, barntillägg och bidragsförskott. Han nämnde också att han under år 1981 kommer att lägga fram förslag om att existensminimibeloppen också i fortsättningen skall anknytas till utvecklingen av konsumentpriserna.

Låt mig, herr talman, till sist också understryka det uttalande som utskottsmajoriteten gjort i det här sammanhanget och som för mig och folkpartiet är viktigt. Det finns på s. 18 i betänkandet och vi säger:

"Mot bakgrund av det ovan anförda tillstyrker utskottet förslaget i propositionen om ändrade beräkningsgrunder för basbeloppet. Utskottet får emellertid understryka vikten av att regeringen noga följer utvecklingen på området och lägger fram förslag till åtgärder som kompenserar ekonomiskt svaga grupper."

Det hade i och för sig varit önskvärt – det tror jag man måste understryka – om alla följdändringar och konsekvenser av ändringarna i basbeloppet hade kunnat redovisas i ett sammanhang i samband med besparingspropositionen.

Riksdagen får nu ta del av de förslagen i efterhand. Men det bör trots allt

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

inte innebära alltför stora problem. På de månader det är fråga om hinner förändringarna i olika sammanhang till följd av ändrad basbeloppsberäkning inte att bli särskilt betydande.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14.

Anf. 121 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Vi fick en ganska sensationell upplysning – att det var vad som hände på det ekonomiska området 1979 som föranledde att regeringen kände sig tvingad att lägga fram denna proposition. Då förstär jag varför det blev ett sådant hastverk. Man måste ju ha hela 1979 bakom sig för att kunna överblicka situationen – och även en del av 1980 för att kunna få in allt statistiskt material och få klart för sig vad det egentligen handlade om. Men jag tycker ändå att det är hederligt av Margareta Andrén att framhålla att det hade varit önskvärt att man i propositionen hade kunnat avhjälpa de brister som nu finns i denna proposition och som Margareta är klar över, så att man inte hade behövt återkomma i efterhand.

Vad folkpartiet bedömde som särdeles viktigt i utskottets betänkande är väl egentligen skäligen magert – att man understryker vikten av att regeringen följer vad som händer på detta område. Förslaget innebär ju – och det vet Margareta Andrén – att även svaga grupper drabbas. Man kan då inte säga att det känns tillfredsställande att budgetministern har lovat att kanske redan i budgetpropositionen komma tillbaka med förslag till åtgärder som hjälper upp deras situation. Det är bara ungefär en månad kvar till dess. Propositionen lades fram den 13 oktober. Inte bara för riksdagens anseende – regeringens anseende skall jag inte gå in på, de bedömningarna gör andra – utan också för svenska folket, som får uppleva konsekvenserna, hade det varit angeläget att dessa konsekvenser hade varit analyserade, belysta, framställda på ett sådant sätt att vi klart hade vetat vad propositionen handlar om och vilka effekter den får.

Anf. 122 MARGARETA ANDRÉN (fp) replik:

Herr talman! Jag sade väl inte att oljeprishöjningarna 1979 var den direkta orsaken till att denna proposition lades fram. Vad jag sade var att oljeprishöjningarna är en av de främsta orsakerna till den svåra ekonomiska situation vi har – och som naturligtvis i sin tur orsakar att vi i dag har den här propositionen på riksdagens bord.

Sedan vet jag också att regeringen har mycket kort tid för det utredningsuppdrag som vi förväntar oss att den kommer att utföra. Men jag förutsätter att regeringen arbetar skyndsamt och att vi kommer att få en del resultat i budgetpropositionen. Det som man inte hinner med till januari månad förutsätter jag att regeringen arbetar med så skyndsamt som någonsin är möjligt.

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

Anf. 123 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Margareta Andrén's beställning – att regeringen skall arbeta skyndsamt – måste ju innebära att man redan är helt medveten om de effekter som förslaget kommer att innebära, utan att man klart säger ut det. Margareta Andrén har ändå på något sätt antytt att man vet. Övriga företrädare för regeringspartierna har bestämt förnekat det. Jag bedömer detta som ganska anmärkningsvärt, men jag är ändå tacksam för att Margareta Andrén förstår vad det handlar om fast hon av olika skäl är förhindrad att från denna talarstol klart säga ifrån.

Anf. 124 ARNE GADD (s):

Herr talman! Det är självklart att det är de sociala konsekvenserna av regeringens s. k. sparproposition som står i centrum i debatten när riksdagen skall ta ställning till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14. Men det finns två andra aspekter, som också bör tas fram och som jag helt kort vill nämna i debattens allra sista minuter.

Det gäller den tekniska kvaliteten på regeringens förslag samt de konstitutionella frågeställningar som därav aktualiseras.

Vi socialdemokrater i finansutskottet har i vår avvikande mening till finansutskottets yttrande till socialförsäkringsutskottet hävdad att kvaliteten på regeringens underlag är uppseendeväckande låg, ja så låg att man med skäl kan sätta in fråga, om propositionen är förenlig med det beredningstvång som vår grundlag förutsätter, dvs. den saklighet som propositioner till riksdagen måste vila på.

För att sänka de statliga utgifterna har regeringen nu också gett sig på transfereringarna. Det som då är av betydelse är självfallet de stora posterna som folkpensionerna och andra åtaganden som vilar på den lagliga utfästelsen av att vara värdebeständiga. Detta sker som regel genom att förmånerna är knutna till det s. k. basbeloppet. Genom ett Alexanderhugg försöker man nu ta bort effekterna av energiprishöjningar och förändringar i statens subventioner och indirekta skatter. I praktiken fryser man i det s. k. nettoprisindexet energipriserna till den nivå de låg på under oktober 1980. I nettoprisindex har man redan tagit bort – eller åtminstone försökt ta bort – effekterna av de indirekta skatterna och subventionerna.

Ytligt sett kan man alltså tycka att tekniken verkar vettig. Vill man känna till hurudan prisutvecklingen varit – om man undantar subventioner och indirekta skatter – då skall man använda nettoprisindex. Genom att göra så får pensionärer, sjuka och handikappade ingen kompensation för effekterna av statsmakternas beslut i fråga om indirekta skatter och subventioner. Folkpensionärerna får inte kompensation för att regeringen sänker stödet till livsmedelskonsumtionen. Inte heller får de någon kompensation för eventuella höjningar av momsen eller andra indirekta skatter. Sådant är nettoprisindexet, och så långt är det tekniska resonemanget alldeles korrekt.

Men när man nu fryser energipriserna till den nivå de hade i oktober 1980 blir det nog problem, inte bara politiska – vilka naturligtvis är de

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SfU)*

väsentligaste – utan även tekniska.

Som underlag för vår avvikande mening har vi socialdemokrater i finansutskottet låtit inhämta material från ekonomidepartementet och konjunkturinstitutet. Vi har frågat vad som skulle ha hänt om regeringens sätt att konstruera ett index och att konstruera ett basbelopp hade skett 1973. För hela perioden skulle konsumentprisindex, som ju redan finns, ha ökat med 120 %. Men det index som i fortsättningen kommer att användas skulle under den perioden ha stigit med bara 98 %. Innebörden är att för perioden 1973–1980 skulle en folkpensionär ha förlorat drygt 10 % av sin standard eller omkring fem veckors pension.

Analysen av det här slaget saknas helt i propositionen. Det är allvarligt sett ur den enskilde pensionärens synpunkt. En sådan analys har ansetts vara värd endast en sida i regeringsförslaget. Det är en nonchalans mot riksdagen, herr talman.

Avsikten är ju att vi skall få balans i vår ekonomi genom de här åtgärderna. De föreslås utan att man försöker analysera de ekonomiska effekterna.

Om vi ser litet närmare på hur det index som regeringen nu beställt skulle ha verkat under perioden 1973–1980, så finner vi att det totalt skulle ha blivit en kraftig försämring av köpkraftsgarantin. Under tre av åren skulle det ha blivit större kompensation relativt sett än enligt konsumentprisindex. Fem av åren skulle däremot ha gett en mycket sämre kompensation.

Det finns här alltså två problem. Det saknas praktiskt taget en teknisk analys av förslagen. Det innebär enligt vårt sett att se saken en allvarlig nonchalans gentemot riksdagen, och det försämrar dess möjligheter att ta ställning. Det är ekonomiskt farligt att genomföra reformer så illa genomtänkta som den som den borgerliga majoriteten nu är i färd med att ställa sig bakom.

Det är konstitutionellt oförsvärligt att man såsom här sker nonchalerar riksdagens behov av underlagsmaterial. En grundlig konstitutionell granskning av den borgerliga regeringens s. k. besparingsproposition skulle sannolikt leda till att denna måste betraktas som stridande mot den berörda huvudprincipen i vår grundlag. Till detta får vi, herr talman, kanske återkomma.

Jag yrkar bifall till samtliga de socialdemokratiska reservationerna som är fogade vid utskottets betänkande.

Punkt 2 (ändring av beräkningsunderlaget för basbeloppet)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 1 av Sven Aspling m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 3 (inkomstprövningsreglerna m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 2 av Sven Aspling m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 4 (ändrad kompensationsnivå inom delpensionsförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 3 av Sven Aspling m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Punkt 5

Mom. 1 (sjukpenningkommitténs arbete)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 152 för reservation 4 av Sven Aspling m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (administrationen av sjukpenningförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för motion 103 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 6

Mom. 1 (ersättning för förebyggande tandvård)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 5 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 2 (ändringar i tandvårdstaxan)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för motion 103 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 7 (karensbeloppen inom sjukreseförordningen)

I en förberedande votering biträdde reservation 6 av Sven Aspling m. fl. med 142 röster mot 17 för motion 103 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 155 röster mot 153 för reservation 6 av Sven Aspling m. fl.

Punkt 8

Mom. 1 (höjning av patientavgiften vid läkemedelsinköp m. m.)

Bifall till eller avslag på regeringens förslag om ändring i lagen om kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 7 av Sven Aspling m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (höjning av patientavgifterna vid sjukvård)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för motion 103 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Punkt 9 (överföring till statsbudgeten av besparingar inom socialförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 17 för motion 103 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:15 om besparingar i statsverksamheten m. m. såvitt avser studiestöd (prop. 1980/81:20).

Anf. 125 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det tredje avsnittet i regeringens s. k. sparproposition som kammaren har att behandla i dag är studiestödsområdet.

Den största uppmärksamheten när det gäller regeringens spariver har på det området ägnats vuxenstudiestödet. Helt i linje med vår nuvarande regerings övriga handlande är det studiestöd, som främst är riktat till löntagargrupperna, mest intressant då det gäller sparåtgärder. När riksdagen efter många års utredande och en omsorgsfull beredning beslutade om införande av vuxenutbildningsavgifter stod det klart för alla att dessa i huvudsak skulle användas till utbildning av tidigare lågutbildade löntagare. Nu är utbildningsministern för tredje, kanske fjärde gången ute och snattar medel från vuxenutbildningsavgifterna till andra ändamål än vad de egentligen är avsedda för. Jag återkommer senare till detta ämne.

I det andra studiestödsavsnittet i den s. k. sparpropositionen, rubricerat Studiehjälp, förebådar regeringen att den i den kommande budgetpropositionen skall föreslå att studiemedel betraktas som intjänad lön vid inkomstprövning för erhållande av statliga och statskommunala bostadsbidrag.

Från socialdemokratiskt håll har vi ingen anledning att i dag ta upp en stor debatt om dessa förebud. Vi väntar till dess att propositionen föreligger. Men för egen del har jag inte alls svårt att förstå studerandeorganisationernas oro, rädsla och ilska inför den ovissa framtiden. Brev och telefonsamtal från uppbragda studerandeorganisationer sköljer över utskottets ledamöter.

Det tredje området på studiestölssidan som regeringen nu angriper är studiemedelsområdet. En kvarts sida, eller åtta rader, har man ägnat det området.

Det här ger sken av att studiemedelstagarna skulle klara sig lindrigt undan regeringens sparåtgärder. Verkligheten är en helt annan.

På annat håll i propositionen, där regeringen diskuterar den förödande ändringen av basbeloppet, sägs att även studiemedlen "torde" påverkas av basbeloppsförändringen.

Den passusen i propositionen kan vi halla med om. Studiemedlen inte bara "torde" påverkas av basbeloppsförändringen – förmodligen kommer ganska snart förutsättningarna för gemene man att fortsätta studierna efter gymnasiet att väsentligt ändras.

Socialdemokratiska representanter för socialförsäkringsutskottet har tidigare här i dag med en förkrossande argumentering redovisat och klargjort hur ogenomtänkt och omöjlig den av regeringen och utskottsmajoriteten föreslagna basbeloppsförändringen är.

Jag skall inte nu upprepa argumenten, även om det är frestande. Låt mig

bara varmt rekommendera till ytterligare genomläsning de utomordentligt välskrivna och väl underbyggda socialdemokratiska reservationer som är fogade till socialförsäkringsutskottets tidigare i dag behandlade betänkande nr 14 och till det betänkande vi nu behandlar, nr 15.

Jag vågar påstå att det förmodligen är studiemedelstagarna som först kommer att drabbas av basbeloppsförändringen och att det förmodligen också blir de som drabbas hårdast. Ingen – eller skall jag säga nästan ingen? – kan påstå att de studerande som skall försörja sig på studiemedel, har det bra ekonomiskt. Endast bostadsministern Birgit Friggebo lär vara av annan uppfattning, detta enligt tidningsuppgifter från en uppvaktning under hösten. I varje fall tycker hon att de studerande genom tillfredsställelsen att inhämta kunskaper kan kompensera de ekonomiska bristerna.

Låt mig ställa en direkt fråga till utskottets talesman: Var det regeringens innersta åsikter som Birgit Friggebo då redovisade? Anser regeringen och utskottsmajoriteten att de ekonomiska förutsättningarna för våra högskolestuderande egentligen är ganska tillfredsställande?

Från socialdemokratiskt håll anser vi inte att de högskolestuderande som nödgas försörja sig på enbart studiemedel har det ekonomiskt bra.

Vi har från socialdemokratiskt håll – det skall jag villigt erkänna – vid ett flertal tillfällen före regeringsskiftet 1976 av ekonomiska skäl varit nödsakade säga nej till höjningar av studiestöden, stora höjningar av bl. a. studiemedlen som de borgerliga partierna då årligen föreslog. Från socialdemokratiskt håll föredrog vi då att lätta på problemen för de studerande som hade det svårast genom att förbättra exempelvis barnbidragen och bostadssubventionerna.

Just bostadsområdet är nu ett av de områden där den borgerliga regeringen förebådar besparingsåtgärder. De i samhället som har det svårast skall sättas åt, ännu mer.

Vi kan alltså konstatera att samma borgerliga riksdagsledamöter och samma borgerliga partier som tidigare årligen motionerade om ekonomiska förbättringar för de studerande – låt vara att de gjorde det utan ekonomisk täckning – nu medverkar till klara försämringar för dessa grupper, med undantag för dem med familjeinkomster över 150 000 kr.; jag återkommer till det senare.

Samma borgerliga riksdagsledamöter, representanter för samma borgerliga partier, som tidigare i debattinlägg här i riksdagen och i valpropagandan utlovade bättre studiehjälp, högre studiemedel med större andel studiebidrag, medverkar nu till köpkraftsmässigt lägre studiemedel och lägre studiebidrag. Herr talman! Sensmoralen är given!

Jag skall för ögonblicket bespara kammarens ledamöter ytterligare förnedrande avslöjanden av borgerligt dubbelspel. Listan skulle annars kunna göras mycket lång.

Jag övergår nu till att kommentera de socialdemokratiska reservationer som fogats till utskottsbetänkandet.

De borgerliga trepartiregeringarna i Sverige har gjort sig kända för att ha stora svårigheter att komma överens. Det verkar vara mycket sällsynt att

frågor som regeringen behandlar undgår samordningskansliernas långdragna genomgångar. Men undantag finns. Åtgärder som innebär att man stramar åt för löntagarna undgår tydligen skärselden.

Ett kärt område för den borgerliga regeringens nedrustningsiver är vuxenutbildningsavgiftens användning.

Som jag sade tidigare infördes vuxenutbildningsavgiften för att ge förut lågutbildade löntagare möjligheter till fortbildning. Avgiften infördes i samråd med de fackliga parterna på arbetsmarknaden och avräknades vid den kommande lönerörelsen.

Under de år vi haft borgerliga regeringar har riksdagsmajoriteten nu beslutat att använda dessa pengar till utbildning av medlemmar av företagareorganisationerna, till dessa organisationers uppsökande verksamhet och till grundutbildning för vuxna. Dessutom tillförs beskattningen av vuxenstudiestödet inte längre vuxenutbildningsavgiften. Nu föreslår regeringen att ytterligare 70 milj. kr. av vuxenutbildningsavgiften skall användas till andra ändamål än vad de är avsedda.

Utskottets socialdemokrater anser detta otillständigt och yrkar avslag på förslaget.

Allt det här måste rättas till i framtiden. Vuxenutbildningsavgiften måste återigen få användas till de ändamål den är avsedd. Det är tyvärr inte möjligt att omedelbart återgå till detta riktiga förhållande. Därför kräver vi nu att en plan för vuxenutbildningsavgiftens framtida användning läggs fram.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

För studerande i eftergymnasial utbildning infördes på 1960-talet ett speciellt, mycket fördelaktigt lånesystem, studiemedel. Studiemedlen har under de borgerliga regeringarnas tid inte genomgått några större förändringar, endast ett område har prioriterats. Den s. k. äktamakeprövningen har avskaffats. Studerande med familjeinkomster på 90 000-100 000 kr per år och däröver har fått möjligheter att utnyttja detta fördelaktiga lånesystem.

Vi tycker inte att det är på de här grupperna vi skall satsa samhällets små resurser. Därför föreslår vi att äktamakeprövningen återinförs. Det här skulle ge en inte föraktlig inbesparing för statskassan. Utskottsmajoriteten avstyrker förslaget enbart av jämlikhetsskäl. Nog är väl det ändå en mager motivering? Får jag fråga utskottets talesman: Kan i dessa åtstramningens tider verkligen jämlikhetsprinciper motivera denna prioritering av höginkomsttagare? Det gäller i vissa fall personer med extremt hög inkomst.

Bifall till reservation nr 2!

Vi har också från socialdemokraternas sida i utskottet pekat på fler åtgärder att dra in pengar till statskassan och föreslår i reservation nr 3 att tilläggsavgifterna för kvarstående avgifter vid återbetalning av studiemedel skall höjas från nuvarande 9 öre till 10 öre per krona, en höjning som mycket väl motiveras av de höga räntekostnaderna.

Vi föreslår också att regeringen positivt prövar centrala studiestödsnämndens förslag om effektiva åtgärder för att inom de nordiska länderna driva in obetalda studiemedelsavgifter. Här finns ganska mycket pengar att driva in

till statskassan, men utskottsmajoriteten har inte visat minsta tendens till ett konstruktivt resonemang kring frågorna. Man har till fullo levt upp till den borgerliga devisen: Här diskuterar vi inte, här voterar vi.

Får jag fråga utskottsmajoriteten: Är det verkligen så att ni inte har regeringens mandat till att med minoriteten ens diskutera omedelbara sparåtgärder? Kan vi från oppositionens sida bereda oss på samma oersonliga bemötande ända fram till nästkommande val?

Jag yrkar bifall även till reservation nr 3.

Herr talman! Utskottets ledamöter har fått en skrivelse från samtliga fackliga organisationer som är verksamma inom skolans område. Den är undertecknad av ordförandena för Sveriges elevers centralorganisation, Sveriges lärarförbund, Svenska kommunalarbetsareförbundet, Svenska facklärarförbundet, Sveriges folkhögskoleelevers förbund, Elevförbundet, Lärarnas riksförbund, Skolledarförbundet och Samorganisationen för Sveriges vuxenstudierande.

I skrivelsen kräver man att riksdagen säger nej till kortsiktiga besparingar på skolområdet.

Skrivelsen inleds med en oomtvistad sanning som jag vill citera: "Utbildningen är vår viktigaste investering inför framtiden. Hög utbildningskvalité är ett måste, för att föra Sverige ut ur de ekonomiska svårigheterna."

Med tanke på att regeringen i den s. k. besparingspropositionen sagt att det är viktigt att satsa på framtiden är det ytterligt förvånande att man samtidigt både öppet och litet i smyg försämrar de ekonomiska förutsättningarna för studerande.

Ena året motionerar de borgerliga partierna för höjningar av studiestöden. Andra året, eller några år därefter, sänker samma partier dessa studiestöd.

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll tror vi att ärlighet och konsekvent handlande håller bäst i längden.

Slutligen skall jag citera avslutningen av fackorganisationernas skrivelse:

"Ungdomen är samhällets viktigaste resurs och utbildning en investering i landets framtid. Därför bör riksdagen säga nej till kortsiktiga besparingar på skolområdet."

Tidigare i år har regeringen försämrat ungdomens möjligheter att få beredskapsarbete. Lågkonjunkturen gör att det är nästan ogörligt för ungdomar att få arbete på den reguljära marknaden. Nu drar regeringen, genom försämrade studiestöd och indragna utbildningslinjer, in ungdomens möjligheter att alternativt välja fortsatt utbildning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de tre socialdemokratiska reservationerna.

Till allra sist, parentetiskt, en stilla undran: Har de centerpartistiska och folkpartistiska ledamöterna i utskottet helt tappat intresset för studiestödsfrågorna? Efter det senaste valet har moderaterna helt fått tag över ansvaret

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

och debattinläggen både i kammaren och i utskottet i dessa frågor. Inte heller i dag står någon från centern eller folkpartiet på talarlistan.

Anf. 126 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottet skriver på s. 3 i betänkandet: "Belastningen på anslaget för studiemedel är beroende av riksdagens ställningstagande till vilken dimensionering högskoleorganisationen skall ha. Det ankommer inte på socialförsäkringsutskottet utan på utbildningsutskottet att bereda denna fråga." Följaktligen avstyrker man det aktuella vpk-yrkandet.

Om vi om några dagar voterar om högskolans dimensionering, så blir – om regeringen har tur – formellt den gren avsågad som vpk-yrkandet sitter på i fråga om studiestöd. Det vore å andra sidan ologiskt om vpk skulle ha försvarat högskolan mot nedskärningar i en del av motionen och sedan ha underlåtit att hålla fronten mot nedskärningar av studiemedlen.

Sedan den övergripande principdebatten om sparplanen i sin helhet har slutförts i kammaren lider ju hela denna debatt av snäv förenkling. I debatten tidigare i dag om skolan sades det från högerhåll flera gånger att alla som reagerar ute i samhället mot sparplanens många negativa följder gör det enkelt för sig genom att säga: "Spara gärna men inte på vårt område". Så kan ju regeringens och högerpolitikens apologeter i fråga efter fråga sätta skygglappar för den stora omfördelningen.

Hela Sverige måste spara, sade t. ex. Britt Mogård i utbildningsdebatten i morse. Vilket hela Sverige? På vad sätt måste militären spara, och på vad sätt drabbar sparplanen intressenterna bakom det militärindustriella komplexet? Vad sparar aktieägarna, när vinstbeskattningen skall lindras? Vad sparar höginkomsttagare? Vad sparar oljebolagen, som slipper betala skatt, osv.?

Här är det nu aktuellt att spara 70 milj. kr., som annars skulle ha gått till särskilda vuxenstudiestöd, studiepenning.

Med en generös gest vill högerpolitikerna ge de här pengarna till den studiecirkelverksamhet som samma politiker redan har plundrat i andra avsnitt av sparplanen och i den budget som antogs i våras. Och de 70 miljonerna motsvarar minst 1 500 särskilda vuxenstudiestöd. Det är redan i dag svårt att få särskilt vuxenstudiestöd.

Herr talman! De flesta av dagens vuxenstuderande tvingas till stora personliga ekonomiska uppoffringar. Många andra som skulle behöva studera påbörjar aldrig vuxenstudier, därför att de inte tror sig klara studierna ekonomiskt.

Det särskilda vuxenstudiestödet går främst till grundskolestuderande, men bland dem är det bara hälften av de sökande som i dag får stödet. Det särskilda vuxenstudiestödet tas av arbetsgivaravgiften. Och arbetsgivaravgiften infördes en gång i tiden på bekostnad av Sveriges löntagares löneökningar. Sedan sänktes arbetsgivaravgiften av den borgerliga majoriteten. Det är egentligen löntagarnas pengar som högerregeringen här vill spara på – och detta samtidigt som samma regering vill att landets aktieägare

skall få mindre skatt på sina arbetsfria inkomster. Landets vuxenstuderande, som nu skall vara med och betala för sparplanen, har tidigare som löntagare avstått från de miljoner som kapitalägarnas regering i dag sitter och bollar med. Det lönar sig inte hur mycket än regeringens förespråkare i debatt efter debatt om sparplanens olika delar vädjar om förståelse för detta sparande. I sin helhet är sparplanen en del av en utmanande klasspolitik, där man tar från landets fattiga och ger till dess rika.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen.

Anf. 127 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag skall först kommentera de frågeställningar som utskottet direkt har haft att ta ställning till. Därefter kommer jag att något kommentera de frågeställningar som Ralf Lindström och Raul Blücher har tagit upp.

Socialförsäkringsutskottet har alltså haft att ta ställning till förslaget i sparpropositionen att 70 milj. kr. av de medel som flyter in från vuxenutbildningsavgiften skall få användas till att finansiera andra vuxenutbildningsändamål än studiestöd och administration av dessa fr. o. m. budgetåret 1981/82. Dessa 70 milj. kr. skall bl. a. användas till att finansiera studiecirkeilverksamhet.

Den föreslagna åtgärden är *en* av de många omfördelningar och besparingar av samhällsutgifterna som är helt nödvändiga i det nuvarande statsfinansiella läget.

Utskottets majoritet har ansett att en del av vuxenutbildningsavgiften – i likhet med tidigare – kan användas till annat ändamål än vuxenstudiestöd och dess administration. Detta inte minst med hänsyn till att de budgeterade medlen tidigare har underutnyttjats.

Socialdemokraterna har i sin reservation 1 yrkat bifall till sin motion 1980/81:74 och avslag på propositionen.

Utskottsminoriteten har också yrkat bifall till motionens yrkande 2, som innebär upprättandet av en plan om en successiv återgång till principen att särskilt vuxenstudiestöd, timstudiestöd och dagstudiestöd samt administrationen av dessa förmåner skall finansieras ur vuxenutbildningsavgiften.

Med hänsyn till det ekonomiska läget har utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna gå motionärerna till mötes i denna fråga.

Utskottets majoritet har heller inte ansett det möjligt att förutsäga hur länge den föreslagna omfördelningen av vuxenutbildningsmedlen är nödvändig och har följaktligen inte heller kunnat ställa sig bakom motionärernas begäran om en plan inför 1981 års budgetproposition.

Utskottet utgår ifrån att de vuxenstudiestöd som beviljas i år för studier under våren 1981 inte skall beröras av ändringarna av stimulansbidraget inom arbetsmarknadsutbildningen. Utskottet förutsätter också att regeringens under våren 1981 återkommer till riksdagen med förslag om vuxenstudiestödets fortsatta nivå.

I den socialdemokratiska reservationen 2 förordas att man återinför äktamakeprövningen vid tilldelning av studiemedel i den omfattning som

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

gällde intill den 30 juni 1979.

Det sista steget mot avskaffande av äktamakeprövningen togs så sent som innevarande budgetår. Utskottets majoritet anser sig inte kunna medverka till att regler om äktamakeprövning återinförs – detta främst av jämlikhets-skäl.

I den tredje socialdemokratiska reservationen yrkas att tilläggs- och påminnelseavgifterna höjs för kvarstående avgifter vid återbetalning av studiemedel. Vidare har förordats en prövning av centrala studiestödsnämndens förslag om ändringar i det nordiska avtalet om handräckning i skatteärenden, så att även obetalda studiemedelsavgifter skulle kunna omfattas av överenskommelsen.

Utskottsmajoriteten anser att det ligger en hel del positivt i dessa förslag, men vi har inte ansett att någon riksdagens åtgärd är påkallad i frågan. Vi har utgått från att regeringen i budgetarbetet prövar lämpligheten av de förslag som har framförts om ändring av tilläggsavgiften för studiemedelsavgift och att det sker en effektivare indrivning av sådana avgifter.

Vad sedan gäller vpk-motionens yrkande om avslag på propositionens förslag om "minskade anslag till studiemedel" har utskottet hänvisat till utbildningsutskottets behandling av frågan, då den i första hand hänför sig till högskolans dimensionering.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Jag övergår nu till att kommentera de frågor som har ställts. Jag bryr mig då inte om att kommentera alla de överord som har sagts även i den här debatten. Det har, herr talman, som påpekats tidigare under debatten, sagts en hel del överord i denna långa dags färd mot natt. Jag tror inte att sakfrågan vinner på detta, men jag hoppas att vi kan diskutera detta seriöst.

Ralf Lindström frågade mig om regeringen anser att de ekonomiska förutsättningarna är tillfredsställande för de studerande. Jag skall inte här tala på regeringens vägnar, men jag föreställer mig att varken regeringen eller de borgerliga riksdagsledamöterna anser att de ekonomiska förutsättningarna är tillfredsställande. Så långt är vi helt överens. Tyvärr är det ekonomiska läget i dag synnerligen bekymmersamt, som Ralf Lindström också själv har sagt. Och det torde vara mycket svårt att kunna åstadkomma några väsentliga förbättringar på det här området.

När det gäller äktamakeprövningen frågade Ralf Lindström om jämlikhetsskålet verkligen är ett tillräckligt tungt vägande skäl i det rådande ekonomiska läget. Ja, vi i utskottsmajoriteten anser det. Jag tycker det är synd att Ralf Lindström nu skall behöva framstå som en mullig mansgris på socialdemokratins vägnar. Det har sagts mycket om olika honnörsord i den här kammaren. Man har talat om fördelningspolitiska aspekter, jämlikhetssträvanden och annat. Och jag anser att frågan om jämlikhet är så pass viktig att det är helt motiverat att vi inte i dag efter några månaders prövning av ett nytt system skall återinföra ett gammalt.

Det har talats om fördelningspolitiska aspekter, och jag vill säga till Ralf Lindström att det framför allt finns många kvinnor som råkar vara gifta med

höginkomsttagare. Men Ralf Lindström vet lika väl som jag, att efter den progressiva beskattningen är inte den reala inkomsten särskilt mycket högre inom de grupperna. Det finns väldigt många hemmafruar som tidigare har hindrats från att vidareutbilda sig därför att de helt enkelt inte haft råd. Därför är denna reform som jag ser det en av de viktigare som genomförts under den borgerliga regeringstiden.

Jag fick ytterligare en fråga av Ralf Lindström. Den gällde om vi i utskottet i fortsättningen skall agera efter principen: här diskuterar vi inte, här voterar vi. Jag tycker vi har diskuterat ganska flitigt i utskottet. Ralf Lindström, och vi har naturligtvis inte något absolut krav på oss från regeringens sida att vi direkt skall gå till votering. Men vi i den icke-socialistiska utskottsmajoriteten har ansett att det ekonomiska läget i dag är så bekymmersamt att vi inte har kunnat frångå regeringens förslag på någon punkt. Vi har ansett att förslagen är väl motiverade. I det rådande läget får både Ralf Lindström och jag och tyvärr också våra unga studerande och våra vuxenstuderande helt enkelt ställa upp solidariskt – jag vill använda det ordet. Det har talats mycket om solidaritet här i dag, och det är också solidariskt att nu verkligen ställa upp för landet så att vi får dess ekonomi på fötter igen. I det arbetet behövs allas våra insatser – ja, jag skulle nästan vilja säga allas våra försaker.

Till Raul Blücher vill jag först säga att jag inte skall gå in på någon diskussion om högerpolitik och annat, utan jag vill i stället bemöta hans påstående att det är svårt att få vuxenstudiestöd i dag.

Att regeringen har föreslagit att 70 miljoner skall användas för annat ändamål, bl. a. studiecirkelverksamhet, beror bl. a. på att de medel som tidigare varit budgeterade till vuxenstudiestöd av olika slag faktiskt inte har gått åt. Enligt centrala studiestödsnämndens verksamhetsberättelse 1979/80 hade vuxenutbildningsnämnderna 423 milj. kr. kvar för vuxenstudiebidrag, men trots att man gjort en överbevilning och heviljat hela 118 % av tillgängligt belopp, så betalades det inte ut mer än 350 milj. kr. Detta beror på att många inte har påbörjat sin utbildning, många har avbrutit sin utbildning osv. Ungefär samma förhållande gäller för timstudiestöd och dagstudiestöd: trots stora överbevilningar har inte medlen gått åt. Det finns alltså skäl att med tanke på det prekära ekonomiska läget verkligen göra den omfördelning av olika anslag som föreslagits.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta så länge.

Anf. 128 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Gullan Lindblad svarade nej på min fråga om hon tycker att de studerande har en bra eller godtagbar ekonomi. Hon tycker inte det, och tydligen inte heller hennes parti. Vi kan alltså konstatera att man inom regeringskretsen inte heller i den frågan är överens.

Sedan till detta med jämlikhetsprinciper. Till jämlikhet hör också jämställdhet. Gullan Lindblad betecknar mig som en mullig mansgris. Det tar jag gärna åt mig, om jag på det viset kan bidra till att vi inte ger bra och billiga lån till extrema höginkomsttagarfamiljer. Den tituleringen gör mig

inte ett dugg i det sammanhanget. Gullan Lindblad sade också att man har diskuterat i utskottet. Om jag minns rätt blev det inte den minsta diskussion. I utskottet togs våra förslag inte ens upp till debatt. Man tillstyrkte bara propositionen, och sedan blev det votering, en votering som vi förlorade. Jag vet inte anledningen, men det borde ändå ha funnits något incitament för att diskutera de här små besparingarna som vi föreslog. Man hade inte behövt gå till regeringen och säga att det här skall ni föreslå, det kan inte utskottet göra. Det gällde ändå inte några stora saker. Det avsåg besparingar som skulle ha gett en del pengar, men de var och är inte på något sätt kontroversiella.

Gullan Lindblad gav inga som helst kommentarer till vad som i det här blocket egentligen är den stora frågan: basbeloppets inverkan på studiemedlen. Det är en viktig och stor fråga, och jag hoppas att Gullan Lindblad förstår vad det här kommer att betyda för dem som får studiemedel.

Sedan skulle jag vilja ta upp den fråga som vi diskuterade i våras – Gullan Lindblad sade ju att jag använde överord. Jag utvecklade i den debatten moderaternas agerande i studiestödsfrågorna. Det gäller alltså moderaternas agerande under 1970-talet i studiestödsfrågor. 1973, 1974, 1975 och 1976 motionerade moderaterna om flera kostnadskrävande förbättringar på studiestödsområdet. Bl. a. krävde de kraftiga höjningar av bidragsbeloppet. 1977 och 1978, då partiet satt i regeringsställning, krävdes däremot inga som helst förbättringar. Intresset hade då plötsligt svalnat. 1979, under folkpartiregeringens tid, vaknade intresset på nytt. Moderaterna krävde då en kraftig höjning av totalbeloppet för studiemedel, upp till 180 % av basbeloppet, en nästan 30-procentig höjning. Nu, ett år senare, föreslår moderaterna sänkningar när det gäller studiemedel.

Jag fick inget genmäle på de här påståendena i debatten i våras. Kanske jag får svar nu, eller är det så att moderaterna i tysthet skäms när det gäller de här frågorna?

Än en gång vill jag säga att jag i studiestödsfrågorna otåligen väntar på åsikter från de andra borgerliga partiernas sida. Det är ändå viktiga frågor, varför man borde kunna deklarerat sin mening.

Anf. 129 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Ja, Gullan Lindblad, det förhållandet att det blir pengar över på anslaget till särskilda studiemedel måste också hänga samman med att så många ansökningar har avslagits. Enligt studieförbundens egna uppgifter har hälften av de studerande fått ansökningarna avslagna. Det är också så, och det pekade Gullan Lindblad själv på, att många avbryter sina studier. Framst beror detta på det betryckta ekonomiska läge som landets vuxenstudier befinner sig i. Det är också väl känt att väldigt många människor inte söker sig till vuxenstudier, trots att de mycket väl skulle behöva ägna sig åt sådana studier med tanke på sin framtid och sin aktuella situation.

Så till detta om överord i debatten. Det är överord när man gång på gång propagandistiskt hamrar in att vi alla, hela Sverige, deltar i detta sparande. Det finns kapitalstarka grupper som helt undantas från detta sparande.

Anf. 130 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Ralf Lindström menar att detta att jag sade att de studerande inte har någon särskilt god ekonomi skulle tas till intäkt för att vi inte är överens med regeringen i den här frågan. Jag är övertygad om att man inte från något håll anser att de studerande har det så bra som vi skulle önska – om vi hade pengar, som det står i visan. Men nu har vi inte det, Ralf Lindström.

Jag vill något kommentera det som Ralf Lindström sade i sitt första inlägg, nämligen att vi har snattat löntagarnas pengar. Jag tycker att det är ganska mycket överord, och jag vill erinra församlingen om att man från fackligt håll bara för några år sedan inte alls ville höra talas om att de här arbetsgivaravgifterna skulle inverka på löntagarnas situation. Då hette det: Arbetsgivarna betalar. Och det är alltså arbetsgivaravgifter som går till det här vuxenstudiestödet. Men jag vill också påpeka att det tas ut en avgift från LRF. Man tar nämligen inte ut hela kompensationsbeloppet vad avser inom jordbruket producerade livsmedel. Även om procentsatsen inte är särskilt hög – om jag inte missminner mig är det 0,125 % – är det i alla fall en avgift, som man är med och betalar.

Skall vi tala om solidaritet tycker jag inte att man skall ställa grupper av organisationer och människor mot varandra, utan här får vi ställa upp tillsammans för att alla skall ha möjlighet att studera. De olika organisationerna har här delade meningar. Från näringslivets organisationer tycker man exempelvis att vuxenutbildningsnämnderna behandlar dem illa – därför att de har mycket svårt att få de här olika stöden. Jag tror alltså att vi måste nyansera debatten och inte bara se frågorna ur snävt facklig synvinkel.

Jag vill ställa en fråga till Ralf Lindström: Hur vill Ralf Lindström och hans partikamrater egentligen klara Sveriges ekonomi framöver om vi inte på något sätt skall gå in i transfereringssystemet? Vi kommer aldrig ifrån att det är just inom systemet för sociala transfereringar som vi har de stora pengarna.

Till Raul Blücher: Jag har ingenting till övers vare sig för stora ränteavdrag eller undanhållande av skatter på något sätt. Men aktievinstbeskattningen och annat hör inte riktigt hemma i den här debatten – även om den föreslagna ändringen av aktievinstbeskattningen är ett mycket effektivt sätt att få in nya pengar till staten, som kanske på sikt gör att vi också har råd att ge de studerande bättre villkor. Så skulle jag vilja tackla den frågan.

Sedan tycker jag att det förhållandet att det blir pengar över på de här anslagen ändå betyder en del i sammanhanget. Det gör ju att det inte blir så stor skada om vi gör vissa förändringar. Det är faktiskt väldigt många som inte fullföljer sina studier. Vi vet också att den uppsökande verksamheten inte slagit särdeles väl ut. De rapporter som har avgivits visar att det är mycket svårt att få vuxna människor att verkligen sätta i gång med studier. Och jag tycker att vi skall försöka sätta oss in i verkligheten på verkstadsgolvet och se till den reella situationen – inte bara till de teorier som vi har ställt upp.

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

Anf. 131 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Gullan Lindblad säger: Om vi hade pengar. – Det är klart att det vore bra om vi hade pengar. Och det är märkligt att moderaterna nu tycker att vi är helt utan pengar. Innan de satt i regeringsställning och under den mellanperiod då de inte satt i regeringsställning fanns det hur gott som helst om pengar att använda till sådana här ändamål. Det var då naturligtvis populärt att säga det, bra för valrörelsen. Man behövde inte ärligt tala om vad som gällde. Vi har hela tiden haft en klar linje och sagt att vi inte har råd med alla dessa utgifter som de borgerliga partierna – inte bara moderaterna – har föreslagit på detta område. Vi har sagt att vi måste hålla igen. Det sade vi i valrörelsen 1976 och även i valrörelsen 1979. De tongångarna hördes inte från de borgerligas sida. Då hade vi inte pengar, och vi har inte så mycket pengar nu heller.

Sedan till vuxenutbildningsavgifterna. Gullan Lindblad säger att de inte har slagit väl ut. De har slagit ganska väl ut, och många av de tidigare lågutbildade har nu fått chansen att verkligen studera, många som inte tidigare haft råd och möjlighet att studera.

Alla dessa pengar har inte tagits ut. Vi har ju 24 vuxenutbildningsnämnder i landet. De flesta fungerar bra, men kanske inte alla. Jag har inte helt klart för mig var dessa pengar kommer ifrån. Men jag vet att det på många områden inom vuxenutbildningen fattas pengar.

Visst är det väl ändå rätt att säga att den borgerliga regeringen har snattat av löntagarnas pengar. Detta är ju pengar som klart och tydligt dragits av i lönrörelserna. Alla löntagarorganisationerna – LO, TCO och SACO – och även Arbetsgivareföreningen var med när vi beslutade om vuxenutbildningsavgifterna, och organisationerna var överens med oss om att vi skulle ha det på det här sättet. Det är alltså klart öronmärkta pengar som man nu plockar ärligen – och ibland två gånger om året.

Löntagarorganisationerna har sagt att det är arbetsgivarna som betalar, säger Gullan Lindblad. Var säger man det? Det har väl i alla tider sagts att detta är sådant som dras ur den samlade lönepotten. Det har vi också sagt när det gäller arbetsgivaravgiften; det var också pengar som drogs av lönerna och vid löneuppgörelserna. Det är samma sak här, Gullan Lindblad har i detta avseende helt tappat kontakten med verkligheten.

Sedan frågar Gullan Lindblad: Hur skall socialdemokraterna klara de svenska bekymren? Vi kan väl ändå inte ta upp hela den debatten här i dag. Jag vill bara rekommendera Gullan Lindblad att läsa den stora socialdemokratiska motionen till den urtima riksdagen och även den stora socialdemokratiska motion som väckts med anledning av den s. k. sparpropositionen. Då får Gullan Lindblad reda på hur vi vill inleda kampen för att återigen göra Sverige till ett land som man med mycket stort nöje och mycket stor tillfredsställelse kan bo i.

Jag tycker ändå att det är litet hårt att här bara ta upp moderaternas agerande i studiestödsfrågor. Från folkpartiets sida har man agerat på precis samma sätt. Jag vågar ta kammarens tid i anspråk även för att visa litet av det.

År 1973 motionerade folkpartiet om en generell höjning av studiemedlen, en kraftig höjning av bidragsdelen, förbättrade återbetalningsregler, reduktion av ränteuttaget, vidgade avskrivningsregler m. m.

År 1974 motionerade man inte om den generella höjningen, men man röstade med vpk för en reservation i samma syfte. I övrigt motionerade folkpartiet likadant som år 1973.

År 1975 reserverade sig folkpartisterna tillsammans med vpk återigen för en generell, ganska kraftig höjning av studiemedlen. Det året tillsatte den socialdemokratiska regeringen studiestödsutredningen, så aktiviteten på studiemedelområdet blev litet avmattad.

På våren 1976 – det år då Jan-Erik Wikström blev utbildningsminister – höll Björn Molin som representant för folkpartiet ett långt anförande i studiestödsdebatten. Han gick då till hårt angrepp mot studiemedelsystemets otillräcklighet och mot bidragsdelens procentuella minskning. Han krävde bl. a. att det generella studiemedelsbeloppet och bidragsdelen skulle höjas.

Nu har vi haft en folkpartistisk utbildningsminister i över fyra år och inte sett en skynt av något folkpartiförslag i den riktningen. Intresset för studiestöden tycks ha försvunnit hos folkpartiet, och jag är mycket förvånad över det.

Anf. 132 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det var rätt intressant att höra att moderaterna av Ralf Lindström beskyldes för att ha kommit med ett överbud. Jag vet, även om det var före min tid i riksdagen, att vi har motionerat om ökade medel just för de studerande. Men det har naturligtvis varit en sak som vi prioriterat. Givetvis föreslog vi samtidigt motsvarande inbesparingar på andra områden.

Jag tycker att det är mycket intressant att Ralf Lindström säger att visst är man på socialdemokratiskt håll på det klara med att vi måste spara. Man hänvisar härvid till de socialdemokratiska motionerna. Jag har faktiskt läst dessa motioner, framför allt givetvis dem som gällt socialförsäkringssektorn. Jag förstår inte hur vi skall kunna klara ekonomin och få tillräckligt stora besparingar utan att vi över huvud taget rör vid socialförsäkringssektorn. Socialdemokraterna säger här faktiskt nej på så gott som alla områden. Det är trots allt här som de stora pengarna finns.

Sedan vill jag återkomma till talet om att man snattat av löntagarnas pengar. Jag har faktiskt varit i ganska god kontakt med verkligheten, eftersom jag varit fackligt aktiv ett stort antal år. Jag vet att man för några år sedan till oss medlemmar sade att det här är det arbetsgivarna som betalar. Då var det inte alls tal om att det var löntagarnas pengar. Men, som sagt, i dag passar det att säga det i debatten. Jag konstaterar det, men jag vill erinra om att det inte bara är löntagarnas pengar det handlar om, utan detta är väl ändå en allmän kaka, som vi i ett besvärligt läge får se till att alla grupper kan tillgodogöra sig.

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten
m. m. (SfU)*

Anf. 133 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Gullan Lindblad säger att det förekom *ett* överbud. Det var många överbud på den tiden – det kan jag garantera. Någon samlad finansiering föreslogs inte från moderat håll.

Socialdemokraterna säger nej till allting, påstår Gullan Lindblad. Det är ju verkligen förvånande. Det är vi som lagt fram besparingsförslag när det gäller studiestödsområdet. Vi har framfört tre klara förslag, som man inte ens har diskuterat i utskottet. Det enda förslag som regeringen lagt fram gäller omfördelningen av vuxenutbildningsavgifterna. Dessutom har man i smyg – om detta skriver man ingenting i den här delen av propositionen – tagit pengar av studiemedlen genom basbeloppsförändringen.

Anf. 134 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är väl ändå så, Ralf Lindström, att socialdemokraterna i sina besparingsförslag inte alls kommit så långt som vi har gjort i det icke-socialistiska förslaget. Man behöver bara läsa innantill i förslagen för att konstatera det. Framför allt är det så att ni säger nej till besparingar inom socialförsäkringssektorn. Ni har där riktat in er på äktamakeprövningen men är i övrigt helt ointresserade av att göra besparingar på den sektorn. Hela tiden hänvisar ni då till att det handlar om social nedrustning, vilket ju alls inte är fallet. Detta har vi diskuterat tidigare i dag.

Jag vill vidare säga att vi när det gäller vuxenstudiestödet och alla de olika studiemedelsformerna väl alla är rörande överens om att vi den dag när läget har ljusnat skall se till att dessa förmåner förbättras. Vi vidtar visserligen här åtgärder som i dag framstår som väldigt obehagliga och som många av oss känner stor olust inför – det är väl ingen av oss som är mycket glad över att dessa besparingar behöver göras – men vi har ändock ansvar för landets ekonomi och måste göra dem. Men jag är optimistisk nog att tro, Ralf Lindström, Raul Blücher och andra, att vi, om vi i dag vågar vidta dessa åtgärder, om några år tillsammans skall kunna förbättra studiemedel, vuxenstudiestöd och andra bidragsformer. Men vad det i dag gäller är att se till att vi får Sverige på fötter igen.

Mom. 1 och 2 (vuxenutbildningsavgiftens användning, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 1 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 3 (anslag till studiemedel)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 17 för motion 104 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (återinförande av äktamakeprövningen)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 138 för reservation 2 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 5 och 6 (tilläggsavgiften för kvarstående studiemedelsavgift, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 154 för reservation 3 av Sven Aspling m. fl.

3 § Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:16 om förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81, såvitt avser vuxenstudiestöd m. m. (prop. 1980/81:25)

Utskottets hemställan bifölls.

Ändring i datalagen

4 § Ändring i datalagen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1980/81:11 om ändring i datalagen (prop. 1980/81:62).

Anf. 135 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar regeringens förslag om ändringar i datalagen och en motion från vpk. Ändringarna föranleddes av att bestämmelser om det statliga person- och adressregistret, SPAR, införs i lagen.

I vår motion har vi accepterat lagförslaget, men vi har föreslagit vissa skärpningar i tillämpningen av lagen. Det gäller först frågan om direktreklam. Företag skickar alltså reklam – oftast till synes personligen – till människor, och de gör det genom att köpa adresserna från stora centrala dataregister. Det är en form av reklam som upplevs som otillbörlig av många, och det är ju inte heller för denna typ av reklam som dataregistren har lagts upp.

Nu vill man skärpa bestämmelserna i och med att man föreslår att de som är intresserade av denna information skall hänvisas till ett register, SPAR. Man har också lagt in en markering i registret som gör det möjligt att, när man plockar ut uppgifter ur registret som skall användas för direktreklam, sälla bort dem som inte är intresserade av sådan reklam. Dessa skärpningar av bestämmelserna anser vi är bra. Vi tycker dock att man inte går tillräckligt långt. På ett sådant här omfattande person- och adressregister, där i stort sett hela folket finns registrerat, måste det ställas stora krav ur integritetssynpunkt. Vi tycker inte att regeringens förslag lever upp till de kraven.

Först gäller det frågan om hur denna markering om direktreklam skall hanteras: Vilka namn och vilka adresser skall lämnas ut till företag och andra som vill sända ut reklam? Enligt regeringen och utskottet skall alla namn lämnas ut, såvitt vederbörande inte själv undanbett sig detta genom att anmäla det till DAFA, som sköter hanteringen av registret. Enligt vårt förslag däremot skall grundvärdet för denna markering vara att namn och adress inte skall lämnas ut. DAFA kan sedan genom en förfrågan till

Ändring i data-
lagen

allmänheten efterhöra, om vederbörande önskar att denna spärr skall släppas – om man vill ha direktreklam.

Utskottet avstyrker detta förslag och gör det enbart av det skälet att det blir för dyrt – eller, som utskottet framhåller i betänkandet, att "ett genomförande av förslaget uppenbarligen skulle medföra stora kostnader och betydande administrativa problem för den registeransvariga myndigheten. Enligt utskottets mening står inte dessa olägenheter i rimlig proportion till den vinst som kan göras från integritetssynpunkt".

Integriteten har tydligen ett pris i det här landet. Integritet kan man alltså ha så länge det inte blir för dyrt. Annars får det vara.

Då kan jag lugna utskottet med att vårt förslag inte behöver kosta mer än det förfarande som regeringen och utskottet förordar. Vi har i motionen angett att man från registeransvarigt håll kan gå ut och tillfråga personer om de vill ha direktreklam. Men från vår sida är det inte något tvång att man skall ha ett sådant förfarande. Blir det för dyrt, kan man ju tillämpa samma förfarande som i regeringsförslaget: De som vill ha direktreklam i brevlådan kan ju ringa eller skriva till DAFA och tala om det. Och man kan ju i annonser och meddelanden tala om att denna möjlighet finns. Man kan alltså förfara på exakt samma sätt med vårt förslag som med regeringens till exakt samma kostnader. Det är bara det att enligt vårt förslag får man anmäla att man *vill ha* direktreklam – enligt regeringens förslag att man inte vill ha det. Vilket som är att föredra ur integritetssynpunkt är ju självklart – naturligtvis vpk:s förslag. Vi har tidigare krävt förbud mot direktreklam, men med den här lösningen får vi det önskade skyddet för den enskildes integritet utan att de som vill ha sådan här reklam hindras från att få den.

Jag vill nog ha litet bättre argument för avstyrkande av vår motion än kostnadsskäl. Jag kan inte se att det kan finnas några andra skäl, så det skall bli spännande att höra vad utskottets talesman har att säga.

Vi vänder oss också i motionen mot propositionens förslag om när man skall tillåta att denna markering används – den markering som alltså gör det möjligt att slippa direktreklam. Den kan ju inte användas för sådan information från exempelvis myndigheter som alla skall ha. Där menar propositionen att om det råder oklarhet skall alla adresser lämnas ut, alltså även de som är flaggade att vederbörande inte önskar direktreklam. Här tycker vi att propositionens synsätt är alltför slapt. Det leder troligen till att man i många fall hellre kommer att fria än att fälla. Vi tycker att man skall vara mer restriktiv. Man skall alltså använda markeringen, om man kan misstänka att det är fråga om direktreklam. Och jag tror inte att det är så svåra gränsdragningsproblem som man anger i propositionen.

Slutligen till frågan om söknycklar: I vår motion föreslår vi att utdrag ur registret – SPAR, alltså – skall få göras endast med hjälp av sökbegrepp som anges av datainspektionen. Man skall alltså inte kunna kombinera ihop vilka sökbegrepp som helst, utan kombinationerna skall vara preciserade.

Utskottet svarar att enligt 6 § datalagen *kan* datainspektionen meddela sådana föreskrifter som vi efterlyser. Men vi tycker att man *skall* göra det när det gäller detta omfattande register. Den här frågan skall det alltså inte vara

upp till datainspektionen att avgöra, utan det skall i bestämmelserna till lagen finnas klart utsagt att när det gäller detta register skall datainspektionen bestämma vilka sökbegrepp som får användas.

Detta är ett bättre skydd för den personliga integriteten än den bestämmelse som utskottet hänvisar till. Det blir då mycket klart och entydigt: de och de söknycklarna får användas – inga andra.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till vpk-motionen 174.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 136 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Som svar på de frågor Marie-Ann Johansson ställde hänvisar jag till DALK:s betänkande Personregister – Datorer – Integritet, SOU 1978:54, s. 207–211. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, med hänvisning till de motiveringar som finns i betänkandet.

Anf. 137 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det var en underlig motivering utskottets talesman kom med. Han hänvisade till något som inte finns omtalat i betänkandet. Men jag frågade om det som står i betänkandet och som vi skall fatta beslut om här i kväll.

Jag frågar varför man inte kan göra som vi vill, nämligen kräva anmälan om man *vill* ha direktreklam, så att man inte behöver anmäla om man *inte* vill ha det. Man säger i utskottsbetänkandet att det blir för dyrt att göra så, men jag har talat om att vårt förslag inte kommer att kosta ett öre mer.

När jag då undrar om det finns andra skäl ger Bengt Kindbom en hänvisning till något som jag inte exakt uppfattade. Jag tycker att det var ett mycket dåligt svar från utskottets sida.

Anf. 138 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Konstitutionsutskottets betänkande bygger på propositionen, som i sin tur bygger på en promemoria om en författningsreglering av SPAR som är en följd av det utredningsbetänkande som jag hänvisade till.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 17 för motion 174 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (FiU)*

Föredrogs finansutskottets betänkande 1980/81:13 om besparingar i statsverksamheten, m. m., inom ekonomidepartementets och budgetdepartementets verksamhetsområden (prop. 1980/81:20).

Punkt 1

Anf. 139 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I finansutskottets betänkande 1980/81:13 behandlas bl. a. ekonomidepartementets besparingsförslag när det gäller mynttillverkning.

Ekonomiministern anför att han avser att pröva möjligheterna att dra ner kostnaderna för tillverkningen av enkronemyntet, med utgångspunkt i betänkandet Metallen i enkronemyntet (Ds E 1977:1) och remissbehandlingen därav.

Den nuvarande tillverkningen av enkronemyntet är patentskyddad och sker i Finspång. Myntverket är därför hänvisat till en leverantör i Sverige. Vid en övergång till homogent material får myntverket möjlighet att köpa materialet i konkurrens mellan olika tillverkare.

När utskottet behandlade frågan om ändringen av tillverkningen av enkronemyntet förutsatte utskottet att regeringen skulle komma till riksdagen med en proposition.

Det framgår också av utskottsskrivningen att regeringen aviserar ett förslag till riksdagen, baserat på utredningsbetänkandet om metallen i enkronemyntet. Emellertid har regeringen redan beslutat att ändra metallen i enkronemyntet, utan att gå tillbaka till riksdagen. Tydligt har ett missförstånd uppstått vid behandlingen av denna fråga, huruvida ekonomiministern skulle komma tillbaka till riksdagen eller inte. Rent formellt har regeringen möjlighet att själv besluta om ändringen av tillverkningen av enkronemyntet.

I utskottsbetänkandet heter det att utskottet förutsätter – och det gäller även om regeringen nu inte lägger fram någon proposition – "att det aviserade regeringsförslaget innehåller en noggrann beräkning av kostnadsbesparingen liksom en bedömning av de effekter som ändrad tillverkning från näringspolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter". Tillverkningen bör vara kvar i Sverige. Även om en ny teknisk konstruktion införs bör också det företag som i dag har tillverkningen framgångsrikt kunna konkurrera om den nya tillverkningen.

Jag vill med detta tillrättaläggande, herr talman, yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande nr 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Besparingar i statsverksamheten, m. m.

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:9 om besparingar i statsverksamheten, m. m. (prop. 1980/81:20).

Anf. 140 BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag skall kommentera socialdemokraternas reservation i skatteutskottets betänkande nr 9 när det gäller punkterna e. f och o. Anita Johansson kommer senare att kommentera de övriga punkterna i reservationen.

När det gäller höjningen av skogsvårdsavgiften till 1 % kan jag fatta mig mycket kort. Vårt krav i motionen är inte nytt för kammaren. Motionen skall dessutom ses som en följdmotion till vår motion i jordbruksutskottet som ställer en rad krav på skogsvårdspolitikens område.

Jag vill ändå säga att vår reservation i dag är än mer aktuell genom att den går ut på en ökad självfinansiering. I sparplanetider bör den få anslutning, tycker man, också hos den borgerliga majoriteten.

Vi socialdemokrater har krav att ytterligare öka skogsvårdsinsatserna, inte minst i skogslänen, och då är vi också beredda att anvisa vägar för att finansiera våra krav. Vår reservation innebär en budgetförstärkning med ca 140 milj. kr.

När det gäller ändrade regler för fördelning mellan makar i skattehänseende av intäkter resp. kostnader för samma fastighet vill jag säga att det i dag förekommer en rad orättvisor genom att man kan göra en uppdelning av äganderätten resp. betalningsansvaret för fastigheten.

Dessa uppdelningar görs i allmänhet på så sätt att avdragen för gäldräntorna görs av den make som har den högsta inkomsten, medan äganderätten till fastigheten tillskrivs maken med den lägsta inkomsten.

Vi tycker att sådana uppdelningar bör begränsas och att principen bör vara att de beskattningsbara intäkterna fördelas på samma sätt som de avdragsgilla kostnaderna.

De här orättvisorna upplevs som en av avarterna i vårt skattesystem. Vi har därför på denna punkt försökt att mer konkret visa på åtgärder som man genast kan vidta utan att vänta på utredning.

Herr talman! Vi har ett krav på att mervärdeskatten slopas för hyres- och bostadsrättslägenheter som börjar byggas under tiden 1 december 1980 – utgången av 1981.

Vi beklagar att den borgerliga majoriteten inte kunnat ansluta sig till åtminstone detta krav. Man kan väl ändå inte vara helt främmande för de enormt stora problem som man skapat på bostadsförsörjningens område.

Jag vill beteckna dagens situation på bostadspolitikens område som en stor katastrof. Jag tänker då inte enbart på det för låga byggandet utan även på nyproduktionens för höga kostnader, som är följden av bl. a. ett för lågt byggande.

Jag beklagar också att den sociala bostadspolitikerna, som det i stort rått politisk enighet om mellan socialdemokrater, centerpartister och folkpartis-

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

ter allt sedan andra världskriget, f. n. håller på att raseras. Mittenpartierna har alltmer blivit tvingade att fjärma sig från den sociala bostadspolitiken och ansluter sig till moderaternas marknadsekonomiska syn på boendet.

Detta har inneburit att spekulationen i människornas rätt att bo håller på att ta över bostadsförsörjningen. Detta har inneburit att bostadslösheten bland de betalningssvaga tilltar. Detta har inneburit att nyproduktionen har marknadsanpassats och i dag i huvudsak riktas mot de betalningsstarkas efterfrågan.

Vi är nu nere i ett bostadsbyggande som motsvarar det byggande som vi hade i slutet av 1930-talet. Man räknar med att 1981 års bostadsproduktion inte kommer att överstiga 45 000 lägenheter.

Kommer vi dessutom inte till rätta med kostnadsökningarna i nyproduktionen, så får det oanade konsekvenser, som redan gett sig till känna dels i form av bostadsköer, dels också i permitteringar och nedläggning av företag inom den industri som producerar material till vårt bostadsbyggande. Jag ser det i mitt eget län – jag skall ta ett enda exempel.

Gullfiber i Timrå, som tillverkar isoleringsmaterial, har på grund av ett för lågt byggande redan tvingats permittera ett hundratal anställda. Dessutom kommer företaget med all säkerhet att varsla ytterligare ett femtiotal. Men inte nog med detta. Företagsledningen kräver extra lång jul- och nyårsledighet med 15 dagar för ungefär 300 anställda. Ja, så här kan vi rada upp företag efter företag inom byggnadsbranschen. Man förstår att människorna känner oro och förtvivlan inför denna utveckling.

Det är mot denna bakgrund som vi socialdemokrater anvisar en väg att öka bostadsbyggandet och sänka kostnaden för nyproduktionen i flerfamiljshus. Det är säkert inte tillräckligt i detta besvärliga läge men ändå ett steg i rätt riktning.

Byggmomsen förorsakar kostnader som uppgår till 10,7 % av byggkostnaden. I dag beräknas byggkostnaden på s. k. 0-ort till ca 3 800 kr./m², inkl. moms. Vid slopad moms sjunker kostnaden till ca 3 430 kr./m². Detta betyder att hyran kan minskas med 12:50 kr./m² det första året. Det betyder i sin tur att kostnaden för en normal lägenhet om 80 m² sjunker med 85 kr. i månaden.

Sänker man dessutom den garanterade räntan med 0,4 procentenheter vid hyres- och bostadsrätt till 3,0 %, så innebär det ytterligare hyresminskning med 100 kr. i månaden för normallägenheten. Det finns således instrument för att omedelbart stimulera till en ökad igångsättning av hyres- och bostadsrättslägenheter. Men då måste också viljan finnas!

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen som är fogad till betänkandet.

Anf. 141 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! I den ekonomiska krisens tecken skall den offentliga sektorn privatiseras och stora men även små kapitalister kompenseras. I den kapitalistiska krisens tecken skall lönearbetarna klämmas åt till förmån för dem som försörjer sig på arbetsfria inkomster.

Så kan man i korthet karakterisera borgarregeringens s. k. sparplan. Denna Bohmanska svångrem är dock inte signerad enbart med anledning av kapitalismens djupgående kris, utan hade signerats ändå om än med andra förtecken.

Resultatet av en drygt fyraårig borgerlig regering har blivit att statsbudgeten är underbalanserad bl. a. därför att storkapitalet har getts villkorlösa miljardgåvor; därför att höginkomsttagarna i hög grad har befriats från inkomstbeskattning; därför att aktiespekulanterna skall garanteras högre avkastning på sina spekulationsinsatser; därför att den offentliga sektorn har tvingats att expandera som ett svar på den ekonomiska utvecklingen och blivit en betingelse för densamma; därför att regeringen varken förmått eller haft den rätta viljan att bromsa upp den för svenska förhållanden rekordhög inflationen; därför att industrier har lagts ned eller flyttats utomlands i stor omfattning; därför att de svenska kapitalisterna inte velat investera i produktiva gemensamma nyttigheter, vilket torde varit det mest expansiva. Därför är dessa orsaker en del av grunden till det rekordhög budgetunderskottet.

Det är detta underskott som nu lönearbetarna, pensionärerna och barnfamiljerna skall åläggas att minska – det relativa skattetrycket skärps för dessa grupper och lättnader ges åt de redan privilegierade. De som skall betala är lönearbetarna, som under hela det borgerliga regeringsinnehavet har fått vidkännas kraftiga reallönesänkningar. Det är dessa grupper som redan fått det sämre som också till huvudsak skall stå för reparationskostnaderna. Sådan är den borgerliga regeringens klasspolitik. "Det skall svida i skinnet" för folkflertalet, när Gösta Bohman genomför Friedmans monetaristiska idéer. Var det kanske därför som Friedman fick Nobelpriset för några år sedan, och blir det Gösta Bohman som får det i en snar framtid, för att han praktiskt försökt genomföra desamma i en högt utvecklad kapitalistisk ekonomi?

Den borgerliga regeringen vågar inte tala öppet om att den allt entydigare för en politik av Friedmans modell, men den s. k. besparingspropositionen är det hittills tydligaste uttrycket för detta.

I besparingspropositionen talar regeringen också om att den offentliga sektorn är för stor och att den står i motsats till industriell och ekonomisk tillväxt. Men så är ingalunda fallet. Den offentliga sektorns expansion har inte orsakat nedgången på den industriella sektorn. Den industriella utvecklingen har däremot varit beroende av den offentliga sektorns samtidiga ökning. Och framför allt har den offentliga sektorns expansion medverkat till att hålla nere arbetslösheten.

Regeringen gör den bedömningen att det i reda pengar är billigare att låta arbetslösa uppbära arbetslöshetsunderstöd än att skaffa dem jobb. Denna cyniska bedömning görs utan att hänsyn tas till människans grundläggande rättighet, nämligen rätten till ett jobb.

Regeringens ekonomiska politik går mot konkursens brant. I stället för att skapa arbete skapar regeringspolitikerna arbetslöshet. Är det kanske det som regeringen kallar att "arbeta sig ur krisen"?

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

Regeringens försök att förbättra budgetsituationen går ut över dem som arbetar för sitt uppehälle i stället för att ta ifrån dem som lever på arbetsfria inkomster av olika slag. I stället för att tvinga företagen att investera de många miljarder som de har till sitt förfogande och som de använder till allehanda spekulationer i snabba pengar ger regeringen ytterligare lätnader och subventioner till företagen. I sådana lägen är det faktiskt inte speciellt svårt att förstå att det går som det går. Den borgerliga klasspolitiken står kall och naken.

Vänsterpartiet kommunisternas förslag till förändringar tar däremot fasta på de verkliga orsakerna till kapitalismens kris och vilka det är som drabbas. Det är också därför som vpk angriper regeringens otroliga släpphänthet gentemot företagen.

Vad är det då som har hänt under en rad borgerliga regeringsår? Om man börjar med att se på en del av de olika skatteförslag som genomförts under de borgerliga regeringsåren, finner man följande.

Under de fyra år som regeringen hittills har genomdrivit förändringar av den statliga skatteskalans utseende har en låginkomsttagares skattesänkningar belöpt sig till mindre än 1 000 kr. För en normalinkomsttagare har motsvarande minskning varit ca 5 000 kr. Tar man däremot en höginkomsttagare, har denne erhållit en minskad statlig skatt på mellan 15 000 och 35 000 kr. Det är som vi ser ganska stora skillnader. Och det beror dels på indexregleringen, dels på regeringens sätt att minska marginalskatten.

Om vi sedan lägger till vad som ofta återfinns hos höginkomsttagarna, nämligen en viss spekulation i aktier, så har höginkomsttagarna erhållit ytterligare skattesänkningar genom redan genomförda lätnader i s. k. aktiesparande m. m. Ytterligare lätnader återfinns i de förslag som framlagts men ännu inte behandlats i riksdagen.

Det framgår ganska klart att det som jag hittills redovisat haft samma klassmässiga karaktär som de förslag som återfinns i sparpropositionen.

Om vi sedan går vidare och tittar på de momshöjningar som de borgerliga regeringarna genomfört, finner vi att dessa inneburit en höjning med 4 procentenheter eller, om man så vill, en ökning av momsen med 27 %. Mervärdeskatten på mat är den mest orättvisa av alla indirekta och direkta skatter. Dessa höjningar som genomförts har medfört att de med låga eller normala inkomster har drabbats värre än höginkomsttagarna. För normalinkomsttagarfamiljen har borgarregeringarnas momshöjningar medfört att familjens matmoms har ökat med ungefär 40 % mer än för höginkomsttagaren i förhållande till deras disponibla inkomster. Detta visar ytterligare klasskaraktären i borgarpolitiken. Ett annat exempel är de slojade allmänna arbetsgivaravgifterna på sammanlagt 8 miljarder kronor. Dessa pengar hade lönearbetarna tvingats att avstå från under en rad av år, då det hade tagits hänsyn till dem i avtalsförhandlingarna. Det är alltså egentligen lönearbetarnas pengar som borgarregeringen var snabb att efterskänka till företagen.

Diverse punktskattehöjningar har genomförts för att täppa till hål i budgeten orsakade av alltför frikostiga gåvor och bidrag till industrin och

skattelättnader för redan privilegierade grupper.

Förmögenhetsbeskattningen, liksom bolagsbeskattningen, har kraftigt avtagit under samma tid. Dessa skatters relativa andel av samhällets totala skatteinkomster har minskat under en lång rad av år. Därför vore ordentliga skärpningar nödvändiga. Men det har inte föreslagits av regeringen som en åtgärd för att förstärka statsbudgeten. Anledningen är naturligtvis att det är dessa grupper som regeringen slår vakt om.

Ja, listan över genomförda skatte- och andra ekonomiska förslag skulle kunna bli lång och ytterst besvärande för regeringen. Krisens bördor har, med de här relaterade exemplen, lastats på de breda grupperna i samhället, medan det privilegierade fåtalet har gynnats. Så blir också resultatet med sparplanen.

När vpk framför förslaget om en särskild skatt på importvaror av lyxkaraktär har detta två dimensioner. Det är dels att något hämma importen – framför allt den onödiga importen – och därigenom positivt påverka handelsbalansen, dels att beskatta lyxkonsumtion.

När vpk reser kravet på slopande av indexregleringen av skatteskalorna är det för att man skall återgå till årliga revisioner av skatteskalorna, för att där ge en rättvisare fördelning av skattebördorna än genom den synnerligen orättvisa indexregleringen. Dessutom skulle det kunna inbringa någon miljard till statskassan, och det är sannolikt inte alldeles ointressant.

När vpk åter reser kravet på skärpningar av förmögenhetsbeskattningen är det för att, som jag tidigare sade, dess relativa andel har sjunkit betänkligt.

När vpk reser kravet på skärpningar av realisationsvinstbeskattningen är det också därför att det f. n. knappast utdebiteras någon reavinstskatt på grund av alltför generösa avdragsregler. Här skulle en skärpning kunna begränsa en del av den spekulation som förekommer och där kapital används för improduktiva investeringar. Dessutom menar vi att hela reavinsten bör beskattas.

När vpk reser kraven på reformeringar i avdragssystemet utgår det naturligtvis från vetskapen om att det framför allt är de med höga inkomster som gynnas och som främst nyttjar dessa avdrag. Vi har tidigare föreslagit att den kommitté som nu arbetar med eventuella begränsningar i underskottsavdragen och ränteavdragen bör inrikta sig på att föreslå ett tak för ränteavdragen och dessutom minska området för rätt till ränteavdrag till att i princip gälla endast för det egna boendet. Dessutom anser vi att avdrag inte skall få göras på inkomsten utan medges i form av en skattereduktion, som då skulle bli lika för alla.

Vi har nu med anledning av att denna utredning arbetar med dessa frågor föreslagit en provisorisk begränsning, så till vida att medgivna avdrag maximeras till en tredjedel av totalinkomsten.

När vpk reser kraven på ökade resurser för kamp mot skattefusk och annan ekonomisk brottslighet är det utifrån vetskapen om att det i samhället förekommer en omfattande sådan verksamhet. Det förslag till lag mot skatteflykt som riksdagsmajoriteten antog för en tid sedan är redan från

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

början inte avsett att i någon större grad angripa skatteflyktsproblematiken. Därför är det nödvändigt med en bättre lagstiftning, men det behövs också resurser för de fiskala myndigheterna och för dem som arbetar med bekämpning av ekonomisk brottslighet. De resurserna är vpk. i motsats till regeringen, berett att ge.

I detta sammanhang bör också skärpta påföljder införas för företagare som förskingrar källskatter och arbetsgivaravgifter. Som det nu fungerar är det alltför ofta som sådant inte åtgärdas. Eller också är påföljderna så små att det inte avskräcker i någon högre grad.

Slutligen vill jag bara kort beröra frågan om en övergång till produktionsbeskattning och en statskommunal enhetsskatt. Det här är två skatteformer som bör införas i en snar framtid.

Produktionsbeskattningen bör införas därför att det är nödvändigt att avlösa en del av den nuvarande inkomstskatten, och den kan utformas på så sätt att den gynnar samhällsnyttig produktion och missgynnar onödig och miljöförstörande produktion.

Den statskommunala enhetsskatten skulle medföra att människor i fattiga kommuner inte behöver få högre kommunala skatter och sämre service än de som bor i en rik kommun. Vi anser att de stora orättvisor som nu finns måste bort, och detta kan lämpligen göras med en statskommunal enhetsskatt. Den skulle inte heller i sig behöva medföra att det s. k. kommunala självstyret påverkas negativt. Många beslut fattas i riksdagen som ålägger kommunerna ekonomiska åtaganden, exempelvis för skolan, social service, barn tillsyn, vården av gamla m. m. Till en början skulle dessa och liknande åtaganden kunna tas över av en statlig beskattning kombinerad med den kommunala.

Åtgärder av det här slaget skulle i motsats till regeringens sparplan och regeringens fördelningspolitik kunna medföra en förbättring av budgetsituationen, men de skulle framför allt ge utrymme för en produktion som skapade jobb i det här landet, och det är någonting som verkligen kommer att behövas i framtiden.

De frågor som berör omsättningsskatt på aktier, anslaget till tullverket och byggmomsen kommer att senare behandlas av Hans Petersson.

Jag vill med detta yrka bifall till samtliga vpk-motioner som behandlas i detta betänkande.

Anf. 142 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! De socialdemokratiska reservationerna till skatteutskottets betänkande är sprungna ur yrkanden i partimotionen nr 71, som till sin huvuddel remitterades till finansutskottet. Den delen av sakkbehandlingen har riksdagen således redan klarat av.

Jag kommer nu att kommentera de reservationer som Bo Forslund redogjorde för, och jag väntar sedan tills Anita Johansson har hållit sitt anförande för att senare kommentera de andra socialdemokratiska reservationerna.

Det första Bo Forslund tog upp gällde skogsvårdsavgifterna. Han vill

permanent den tillfälliga höjningen av skogsvårdsavgiften med 0,7 % till 1 % som tas ut vid 1980 års taxering - detta för att finansiera de gallringsbidrag som förvisso är betydelsefulla för skogsvården. Socialdemokraterna och Bo Forslund motiverade också sitt ställningstagande med att statskassan skulle förstärkas med ca 140 milj. kr.

Vid nästa års allmänna fastighetstaxering väntas väsentligt höjda taxeringsvärden. Den ursprungliga skogsvårdsavgiften om 0,3 % tas då ut på ett högre skogsbruksvärde, och mot bakgrunden härav är det knappast lämpligt att permanenta den högre procentsatsen, som socialdemokraterna föreslår, och därför har utskottsmajoriteten avstyrkt det förslaget.

När det gäller fördelningen mellan makar av intäkter och kostnader för samma fastighet har utskottet inte heller kunnat tillstyrka det socialdemokratiska förslaget om ändrade regler, innebärande förbud mot att den som har högsta inkomsten skall få göra ränteavdragen medan den som har lägsta inkomsten tar upp intäkten. Skälet till avstyrkandet är att man då skulle gå ifrån den vedertagna principen om individuell beskattning.

Sedan förde Bo Forslund ett utförligt resonemang kring byggmomsen. Utskottet har avstyrkt det socialdemokratiska förslaget att slopa momsens för nybyggande av hyres- och bostadsrättslägenheter som påbörjas från den 1 december i år till den 31 december 1981. Utskottet delar här civilutskottets uppfattning att åtgärden inte sänker de faktiska byggkostnaderna. Fastighetsägarna får däremot minskade kapitalkostnader utan att därmed boendekostnadsnivån väntas bli bestående. Samtidigt blir skattebortfallet för staten ganska omfattande - det talas om ca 400 milj. kr. Ett annat skäl är att konkurrensförhållandena snedvrids gentemot annat bostadsbyggande som inte får momsbefrielse. Utskottet avstyrker alltså även detta förslag.

Tommy Franzén förde ett ganska omfattande finanspolitiskt resonemang, som jag inte här närmare skall gå in på eftersom den delen redan är avklarad vid debatten den 20 november. Låt mig bara konstatera att jag tror att Gösta Bohman blir ganska smickrad när han får höra att Tommy Franzén ifrågasatte om inte Gösta Bohman borde få Nobelpriset i ekonomi.

Jag övergår nu till att behandla vpk:s motionskrav som Tommy Franzén har redogjort för. Jag tar med alla, eftersom det inte är säkert att min repliktid räcker till för att behandla de frågor som Hans Petersson i Hallstahammar kommer att ta upp. Jag vet ju vad det handlar om.

Ett tak för ränteavdragen som inte får överstiga en tredjedel av totalinkomsten avstyrks av utskottet med hänvisning till att vi har en arbetande underskottsavdragsutredning och att det inte finns någon anledning att föregripa dess arbete.

En skärpning av påföljderna för företagare som förskingrar källskattemedel eller arbetsgivaravgifter anser utskottet inte vara något effektivt sätt att förbättra uppbörden. Däremot överväger regeringen att förlänga preskriptionstiden, vilket kanske kan vara motiverat.

Vänsterpartiet kommunisterna vill inte att tullen skall spara 3,5 milj. kr. under nästa budgetår, men enligt utskottets uppfattning är det en högst marginell besparing i relation till det totala anslaget.

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

Vpk:s krav på ett slopande av momsen på bostadsbyggandet har jag redan kommenterat i och med mitt bemötande av Bo Forslunds anförande i den frågan.

Kraven på skärpningar av förmögenhetsbeskattningen, villabeskattningen och realisationsvinstbeskattningen behandlas av riksdagen i andra sammanhang, varför det inte finns någon anledning att dra i gång en särskild debatt om detta nu.

Även kravet på en särskild skatt på importerade lyxvaror har behandlats tidigare i år. Då avslog riksdagen förslaget av speciellt handelspolitiska skäl.

Utskottet har tidigare avstyrkt motionskraven på slopande av indexreglerade skatteskalor, övergång till produktionsbeskattning och statskommunal enhetsskatt, liksom också kravet på ökade anslag i kampen mot skattefusk och annan ekonomisk brottslighet. Inte heller här finns det anledning att dra i gång en ny debatt, särskilt inte i denna sena timme.

Slutligen, yrkandet om en omsättningskatt på aktier av samma storleksordning som momsen. Detta skulle gå stick i stäv mot strävandena att åstadkomma en bättre fungerande aktiemarknad. Därför avvisas detta förslag.

Herr talman! Med det sagda ber jag att på alla punkter få yrka bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på den socialdemokratiska reservationen och vpk:s motionsförslag.

Anf. 143 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! När det gäller skogsvårdsavgiften vill jag än en gång säga att det ju skall ses som en finansieringsväg med hänsyn till de större krav som vi har ställt på skogsvården.

Knut Wachtmeister säger att vi får vänta oss en höjning av taxeringsvärdena, men han nämnde inte att skogsvårdsavgiften ändå är avdragsgill för den enskilde skogsägaren.

Skattefördelningen när det gäller makar är onekligen mycket orättvis. Man kan emellertid mycket enkelt ta bort den orättvisan, om bara viljan finns. Det går att ge underskottsavdragsutredningen ett uppdrag på denna punkt. Tydligt anser Knut Wachtmeister att orättvisorna inte är så påtagliga.

Jag noterade också att Knut Wachtmeister var mycket återhållsam med kommentarer till vår reservation om slopandet av byggmoms. Vi anser att det finns starka skäl för vår reservation. Rent budgetmässigt blir effekterna också relativt begränsade. Jag vill fråga: Vad kostar inte arbetslösheten, permitteringarna och utslagningen på bostadsmarknaden? Vilka problem skapar ni inte på grund av att ungdomar ställs utan bostad? Det är med andra ord de svagaste som drabbas. Vår reservation om slopande av mervärdesskatten för visst bostadsbyggande föranleds ju av att insatser måste till för att inte hela bostadsmarknaden helt skall slås i spillror. Ni för en bostadspolitik som jag vill påstå inte är värd namnet. Och ni har drivit en bostadspolitik som avviker från den sociala bostadspolitik som varit ett riktmärke i vårt land.

Det innebär och har inneburit att klyftorna har ökat, utslagningen ökar och egoismen frodas. Regeringens passivitet får därmed oanade konsekvenser, som jag redan påtalat i mitt första inlägg. Jag konstaterar att ni inte nu heller är beredda att försöka rätta till detta och framför allt inte är intresserade av att angripa problemet.

Anf. 144 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig med en gång konstatera att Knut Wachtmeister inte verkade vara villig till debatt i någon större omfattning vare sig om de förslag jag relaterat eller de förslag Hans Petersson senare kommer att ta upp. Men jag kan trösta Knut Wachtmeister med att han visst kan få en debatt med Hans Petersson. Han behöver inte vara ett dugg orolig för att det bara skall bli normal repliktid. Alldenstund Hans Petersson står sist på talarlistan får Knut Wachtmeister chansen att tala i sex minuter – och den tiden bör väl räcka till om han nu inte vill gå in i närmare debatt.

Knut Wachtmeister ansåg att jag förde en finanspolitisk diskussion. Det finns väl all anledning att driva finanspolitik när man diskuterar skattepolitik. För mig framstår i alla fall finanspolitik och skattepolitik som intimt förknippade med varandra. Om de inte gör det för Knut Wachtmeister är det beklagansvärt – alldenstund han skall försvara utskottet och den finans- och skattepolitik som regeringen står för.

Sedan sade han också någonting om att finansdebatten hade förts den 20 november. Men det finns alltså anledning att föra den även när man diskuterar skatter – och mig veterligt kommer en ny finansdebatt den 18 december.

Jag skulle vilja ställa en konkret fråga till Knut Wachtmeister. Huruvida han är villig att besvara den återstår att se. Regeringen säger i sin proposition – när det talas om att kunna spara 6,1 miljarder kronor – att det sedan tillkommer effekter av minskade kostnader för statsskuldräntorna. Då vill jag direkt fråga Knut Wachtmeister: Hur mycket kommer det att bli? Har han någon garanti för att dessa kostnadsminskningar kommer till stånd?

Efter vad vi har hört i den debatt som hittills har förts, är det mycket tveksamt huruvida det kommer att bli någon minskning av underskottet i statsbudgeten. Det som hittills har läckt ut från budgetdepartementet tyder på motsatsen.

Sedan säger Knut Wachtmeister att det ena förslaget efter det andra som vi har fört fram från vpk redan är behandlat. Jag vill då kort svara, att om det är orsaken till att Knut Wachtmeister inte vill ta upp dem till diskussion, då borde regeringen rimligen inte ha gett oss chansen att framställa de här förslagen. Det är ju faktiskt det den har gjort i och med att den lagt fram förslaget om den s. k. sparplanen.

Anf. 145 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Först några ord till Bo Forslund beträffande skogsvårdsavgiften. Jag är mycket väl medveten om att den avgiften är avdragsgill i deklarationen. Men jag är också medveten om att vi kan vänta oss mycket

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

kraftigt höjda taxeringsvärden på skogen och därmed också höjda skogsbruksvärden. Det gör att dessa 0,3 % kommer att utgå på ett väsentligt högre belopp än nu. Och när de nya taxeringsvärdena är fastställda kan det vara dags att se om vi till äventyrs behöver göra någon engångshöjning liknande den som gjorts för innevarande år.

Bo Forslund talade i sitt inledningsanförande om att slopandet av byggmomsen kunde sänka hyran med 12:50 kr./m² inledningsvis. Det är möjligt att så är fallet, men jag vet också att allteftersom byggnaderna blir äldre och lånen amorteras betyder slopandet av byggmomsen allt mindre för hyran.

Vi är medvetna om att det behöver byggas bostäder, men vi tror inte att det är ett särskilt effektivt sätt som det här är fråga om utan att det är lämpligare att satsa pengarna på den producerande sektorn för att åstadkomma nya jobb den vägen.

Tommy Franzén klagade över att jag inte ville debattera med honom. Jag bemötte alla de motionskrav som har ställts av vpk.

Sedan ställde Tommy Franzén en konkret fråga – om sparpaketet, som belöper sig på 6,1 miljarder, skulle minska statsskuldräntorna. Ja, självfallet. Om vi kan minska våra utgifter med 6,1 miljarder, så kan vi också minska vår utlandsupplåning. I relation därtill kommer våra statsskuldräntor att minska.

Anf. 146 BO FORSLUND (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister säger beträffande byggmomsen att han inte tror att den får någon större effekt. Jag sade att effekten kanske inte är tillräcklig, men man måste sätta in en rad åtgärder för att förbättra den situation som i dag råder.

En stor del av bostadskostnadsökningen under senare delen av 1970-talet beror på att låneunderlaget inte följde kostnadsutvecklingen i tillräcklig omfattning. Stora s. k. överkostnader uppstod. Samtidigt steg räntan för lån i olika omgångar mycket kraftigt. Därför har vi fått en för stor skillnad i bostadskostnaderna mellan nyare och äldre bostäder. Den beror således i huvudsak på kapitalkostnaden. Det höga kostnadsläget i de nyproducerade bostäderna omöjliggör därför en del av den efterfrågan som är socialt motiverad. Följden blir helt enkelt en återgång till en dold bostadsbrist, och det är ni tyvärr inte beredda att rätta till, konstaterar jag.

Anf. 147 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! När jag beskyller Knut Wachtmeister för att inte vilja debattera de här frågorna, säger han att han har besvarat dem. Då kan jag upprepa, mycket enkelt och kortfattat, hur Knut Wachtmeister bemötte alla de förslag till skatteförändringar som vi har lagt fram med anledning av besparingspropositionen. Han sade att de här förslagen är behandlade i andra sammanhang och att han därför inte fann anledning att gå närmare in på dem. Det var kortfattat vad Knut Wachtmeister ville debattera. Tydligt är att han över huvud taget inte har lust eller vilja att debattera skatteförslagen

från vpk, och det må ju vara upp till Knut Wachtmeister.

Men låt mig då bara ställa en konkret fråga! Tycker Knut Wachtmeister att det är en riktig skattepolitik som har inneburit att låg- och normalinkomsttagarna fått en skattesänkning med några tusenlappar, medan höginkomsttagarna fått skattesänkningar med upp till 35 000 kronor? Det andades inte ens en suck om att det var rätt eller riktigt när Knut Wachtmeister i sitt inlägg berörde mitt inledningsanförande.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna anser att den skattepolitik som har bedrivits under de fyra borgaråren har varit av omfördelande karaktär på så sätt att ett krispaket i form av skatter har lagts på lönarbetarna. Det är också därför som vi med anledning av den s. k. sparpropositionen har tagit fram ett alternativ – hur man bör rätta till skattepolitiken i detta land.

Anf. 148 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Först mycket kort till Bo Forslund om bostadsbyggandet. Det finns en hel del tomma lägenheter runt om i landet, och enligt dagens tidningar är antalet i stigande. Av den anledningen bör man också vara något försiktig, även om jag är väl medveten om att bostadsbyggandet som sådant behöver öka.

Sedan till Tommy Franzén, som klagar på att jag inte vill ta upp en ny debatt. Han motiverade sina krav med att regeringen ju har lagt fram en proposition och att man därför har möjlighet att motionera. Ja, självfallet. Regeringen har framlagt propositionen 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten m. m. I anslutning till denna proposition har vpk väckt sin stora partimotion nr 96 och en annan motion, nr 101. Alla de krav som finns i dessa motioner och som faller under skatteutskottet har jag bemött i mitt inledningsanförande. De förslag som behandlats av finansutskottet har jag ingen anledning att ta upp en ny debatt om med Tommy Franzén.

Vad beträffar det som Tommy Franzén sade om slopad indexreglering av skatteskalorna vill jag bara tillägga att man bör skilja på skattesänkningar och uteblivna skattehöjningar. Det är nämligen detta det är fråga om när det gäller indexregleringen av skatteskalorna.

Andre vice talmannen anmälde att Tommy Franzén och Bo Forslund anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 149 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Löntagarnas reallöner måste hållas oförändrade 1981. Skatteomläggningen skall utformas så att den möjliggör detta. Vi socialdemokrater tycker att skatteomläggningen skall ha en fördelningspolitiskt rättvis profil. Vi har i flera motioner krävt att indexregleringen skall slopas, och det är alltså ingenting nytt för kammarens ledamöter.

För oss socialdemokrater är det en grundläggande värdering att slå vakt om en jämn fördelning av inkomster och förmögenheter.

Sparstimulanser skall bygga på fördelningspolitiska skäl. Sparstimulanser

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

bör inte gynna höginkomsttagare eller innehavare av stora förmögenheter framför andra grupper i vårt samhälle.

Alla former av produktivt sparande bör uppmuntras, men vi socialdemokrater tycker att det skall göras på ett likvärdigt sätt. Den borgerliga regeringens sparstimulanser gynnar främst höginkomsttagare och aktieägare. Därför avvisar vi regeringens förslag på detta område.

Sparstimulanser tycker vi skall vara generellt utformade. De skall främst gynna den stora gruppen småsparare. Tycker inte herr Wachtmeister det?

Om stimulanser av det enskilda sparandet – vid sidan av det nödvändiga kollektiva sparandet – skall ge nämnvärd effekt måste de inriktas på den stora gruppen av småsparare i samhället. Det nuvarande sparavdraget som är maximerat till 800 kr. per person och 1 600 för makar bör göras om till en sparskattereduktion. Härigenom blir skattestimulansen lika mycket värd för alla inkomsttagare, men det ställer utskottsmajoriteten inte upp på.

Vi föreslår därför att skattereduktionen sätts till 50 % av kapitalinkomsten och att den kapitalinkomst som blir föremål för skattereduktion sätts till högst 2 000 kr. per person och 4 000 kr. för makar. Den maximala skattesänkningen blir därmed 1 000 kr. per person och 2 000 kr. för makar.

Herr talman! I vår motion 85, yrkande 3, begär vi ett förslag från regeringen om höjning av kvarskatteavgiften.

Regeringen har i proposition 1980/81:16 föreslagit att den särskilda avgiften vid uppbörd av kvarstående arbetsgivaravgifter höjs. Till detta förslag ansluter vi socialdemokrater oss. Men i och med detta anser vi att även kvarskatteavgiften skall höjas. Denna tas f. n. ut enligt samma regler som gäller för uppbörden av kvarstående arbetsgivaravgifter. Vi föreslår därför att denna regel skärps på samma sätt.

I vårt yrkande 4 behandlas restavgiften. Vid försenad uppbörd av preliminär skatt tas en s. k. restavgift ut med 4 % för de första sex månaderna och därefter med ytterligare 4 % för varje påbörjad sexmånadersperiod, dock högst 6 %.

Vi socialdemokrater föreslår i vår reservation att restavgiften höjs till 6 % per sexmånadersperiod, dock högst till 18 %.

I yrkande 5 behandlas fyllnadsinbetalningar som görs senast den 30 april året efter inkomståret. Sådana medför, herr talman, ingen förseningsavgift. Härigenom kan enskilda personer och företag tillgodogöra sig avsevärda räntefria krediter, och den möjligheten utnyttjas också.

Vi tycker att det finns all anledning att skärpa bestämmelserna på denna punkt. Detta kan ske genom att en viss förseningsavgift tas ut eller genom att fyllnadsinbetalningarna tidigareläggs.

Dessa tre förslag, beträffande kvarskatteavgiften, restavgiften och fyllnadsinbetalningar, gör, herr talman, att statskassan årligen kan tillföras 350 milj. kr., men detta ställer inte den borgerliga majoriteten i utskottet upp bakom, trots det stora budgetunderskottet.

Jag citerar från skatteutskottets betänkande nr 9:

”Beträffande de föreslagna avgiftshöjningarna vill utskottet inte bestrida

att det nuvarande ränteläget kan tala för en viss skärpning av ifrågavarande avgifter.”

Till slut, herr talman, skall jag beröra förslaget i vårt yrkande 6 om underskottsavdrag, som hänför sig till handels- och kommanditbolag. Under 1970-talet uppmärksammades att delägarskap i partrederier och kommanditbolag för sjöfart eller luftfart i betydande utsträckning utnyttjades för att komma undan skatt. Avskrivningsreglerna användes för att skapa underskott som kunde kvittas mot överskott i andra förvärvskällor.

Herr talman! Med de avskrivningsmöjligheter som finns kan ägare av andelar i handels- och kommanditbolag få stora underskottsavdrag för anskaffningskostnader som de får dra av mot övriga kostnader. Andelarna kan efter fem år säljas utan skattepåföljd. Det här vill vi socialdemokrater ändra på. Starka skäl talar för att samhället genom lagstiftning ingriper även mot denna verksamhet.

”Om vi hade pengar”, har jag hört borgerliga ledamöter säga hela dagen här i kammaren. Ni har nu möjlighet att rösta för vår reservation. Ett bifall till den ger, herr talman, ytterligare 350 miljoner till statskassan.

Med detta yrkar jag bifall till vår reservation.

Anf. 150 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Knut Wachtmeister sade att han skulle replikera mig redan i sitt huvudanförande, eftersom han ändå visste vad debatten skulle komma att handla om. Jag kanske därför skall avisera att jag kommer att framföra några argument för vår politik, som jag tycker är ganska starka. Jag hoppas att han kommer att bemöta dem och inte smiter undan så lätt som han antydde.

Tommy Franzén har i sitt anförande berört vårt partis inställning till de föreslagna besparingsåtgärderna i allmänhet. Att dessa främst drabbar dem som har det sämst vet vi vid det här laget – sådan är borgarpolitiken, och det är inte mycket att förvånas över.

Vad som borde irritera de partier som – innan de helt slukades upp av högeroffensiven – kallade sig mittenpartier är, att regeringen också låter bli att ta in pengar, där sådana finns att hämta utan att det drabbar de mest utsatta. Att hämta in nya pengar har ju samma effekt som att göra besparingar i statsfinanserna.

Jag tänker på den i motion 96 aktualiserade frågan om införande av moms på aktier. Momsen borde drabba aktier i lika hög grad som den drabbar andra, för den vanlige konsumenten mera nödvändiga, nyttigheter.

Man kan sammanfatta ställningstagandena i den här frågan på det sättet att de partier i utskottet, vilka står bakom utskottsskrivningen i avstyrkandet, inte vill ha moms på aktier, medan vi inte vill ha moms på mat.

Nu kommer Knut Wachtmeister att säga att frågan om moms på mat inte hör till det som behandlas i betänkandet – och det gör den inte heller. Men jag nämner den bara för att belysa hur vi står i klasskampen. Knut Wachtmeister och hans gäng vill hålla aktierna fria från moms, medan vi vill befria maten från moms. Det säger något om hur den förda politiken drabbar och hur den

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

avser att drabba.

Yrkandet kan – säger utskottet – i nuvarande samhällsekonomiska system anses falla på sin egen orimlighet, därför att vpk också krävt åtgärder som skärper realisationsvinstbeskattningen. Herr Wachtmeister satte inget kött på benen i fråga om utskottets uttalande, men jag vore tacksam om han ville utveckla dessa tankar litet grand, så att vi kunde diskutera den frågan. Från vpk:s sida anser vi det däremot högst rimligt att handeln med aktier beläggs med moms på samma sätt som andra varor i vårt samhälle. Enligt våra beräkningar skulle detta ge statskassan 1,4 miljarder per år, och det är inte så dåligt i de här tiderna. Jag kan inte se annat än att det skulle vara en ny och fräsch inkomstkälla för den hårt drabbade samhällsekonomin. Det är väl någonting att slå klorna i nu, när det är ont om pengar. Det är ett alldeles nytt och tidigare obeskattat område. Dessutom drabbar ju den skatten dem som lever på arbetsfria inkomster – trots att herr Wachtmeisters parti säger att vi skall arbeta oss ur krisen främjar man där arbetsfria inkomster. Det är en mycket ologisk politik.

Jag skall gå över till frågan om besparingar inom tullverket. Den avfärdades också väldigt snabbt. Jag måste påpeka att jag inte upphör att överraskas av den helt omvända politik som förs av regeringen, som inte tar in pengar där de finns att hämta men som sparar där man inte bör spara. Det är alltid den uppochnervända världen.

Tullen är, som den ser ut i dag, inte precis överbemannad. Men tullverket är ett område där man tvärtom kan satsa mera pengar med en ganska snabb vinst för samhället. Jag tror mig kunna påstå att man kan satsa på alla nivåer inom tullverket med god vinst för samhällsekonomin som följd.

Det kan ju inte vara någon nyhet för regeringen att det för med sig stora problem att kontrollera införseln av olika varor som vi inte vill ha hit. Jag tänker främst på olaga införsel av alkohol och införsel av knark. Just nu väntas också den europeiska marknaden öka i intresse för knarkhandeln, eftersom den nu räknar med rekordskördar i den s. k. Gyllene triangeln. Knarksyndikaten har också övervägt att etablera Stockholm eller Madrid som ett slags distributionscentrum för Europa. I det läget finns det ingen anledning att skära ner anslaget till tullen. Om man i detta läge skär ner på de personalintensiva verksamheterna, så minskar ju den direkta kontrollverksamheten – det mödosamma och svåra arbete som tullen har med att upptäcka knarksmuggling. Det är ett väldigt besvärligt område, eftersom de smugglade mängderna är små och lätta att gömma.

I dagarna har det också blivit bekant att vi har en stor olaglig tekoimport, som hotar vår egen tekoindustri. Nu vet jag inte i vilken mån tullen direkt skulle kunna påverka det här, men uppenbart är att om det finns en olaglig införsel, så skulle naturligtvis nedskärningen inom tullväsendet ytterligare underlätta sådan olaglig införsel – så mycket står klart. Och vi har ju redan svårt att uppfylla målet om en 30-procentig självförsörjningsgrad av inhemska textilier.

Utskottet anser att det inte är någon fara på taket, utan att det kommer att ordna sig genom naturlig avgång av personal från tullverket. Men det är ju att

stoppa huvudet i sanden, eftersom "naturlig avgång" betyder att det inte heller blir någon naturlig tillgång, alltså ingen nyrekrytering. Man kan då inte fylla vakanserna. Och när man pratar om naturlig avgång ute i landet, herr Wachtmeister, säger folk att den enda naturliga avgången är ju regeringens. Det är ett litet skämt man har, men det är nog så allvarligt – den avgången vore nog det bästa som kunde ske, när man ser hur regeringen hanterar politiken.

Det kan väl inte förnekas att insatser inom tullverket skulle kunna avläsas i direkt samhällsekonomiska vinster. För varje knarkmissbrukare som kan dras undan från eländet finns det miljontals kronor att hämta. För varje flaska sprit som beslagtas blir det minst en hundralapp till statskassan. Jag kan inte se annat än att varje tullare lätt drar in sin egen lön och sina egna omkostnader. Det är således ganska bra investeringar för statskassan. Jag förstår inte varför ni tafsar på tullverket. Regeringen föreslår nedskärningar samtidigt som knarkhandlarna har aviserat att de skall köra hårt på Sverige.

Så över till byggmomsen. Den skulle man överföra till den producerande sektorn, sade herr Wachtmeister. Hur då? Hur skulle man överföra de pengarna till den producerande sektorn? Finns det några förslag från regeringen om att överföra motsvarande summa till den producerande sektorn? Och hur skulle detta förbättra bostadsbyggandet? Det bästa vore väl i alla fall att besluta om en riktig bostadspolitik med ett massivt bostadsbyggnadsprogram. 60 000 lägenheter utlovades 1980. 40 000 blir det – kanske. Det räcker inte långt.

Vårt förslag om slopande av byggmoms skulle ju bli en stimulans för byggandet och renoverandet av bostäder. Vi skulle kunna börja knappa av litet på behovet av bostäder som nu ökar i väldigt snabb takt. Vi skulle också öka avsättningsmarknaden för byggmaterialindustrin. Dit hör både träförädlingsindustri och stålindustri, två branscher som ropar efter projekt, som ropar efter stimulans för sina marknader. Här kan man ganska lätt göra någonting, herr Wachtmeister.

Vidare får vårt förslag en viktig hyrespolitisk effekt, eftersom hyrorna i de allmännyttiga bostadsföretagen blir bestämmande för övrig hyressättning. Mervärdeskattelättnaderna för det allmännyttiga byggandet skulle kosta statskassan ungefär 20 000–25 000 kr. per lägenhet, totalt ca 250 milj. kr. Det är något billigare än det av socialdemokraterna framförda förslaget, som går i samma riktning. Båda förslagen får ju ändå effekt för hela byggbranschen.

Utskottets påstående, att ett bifall till vårt förslag skulle fordra en omprövning av hela hyreslagstiftningen, kan inte vara riktigt. Det skulle, såvitt jag kan se, bara betyda att de privata värdarnas vinster skulle urholkas litet grand, om en billigare produktion för den allmännyttiga delen av bostadsmarknaden skulle bli bestämmande för hyrorna. Jag kan inte se att det skulle få någon annan följd. Detta vore en riktig fördelningspolitisk åtgärd. Men det är klart att det skulle gå emot den politik som regeringen för och som utskottet här står för. Jag tycker att det är en mycket dålig politik.

Det finns saker man kan göra, men man låter bli. Knut Wachtmeister gled i sitt anförande undan varje liten konfrontation i den här frågan.

Herr talman! Det har redan yrkats bifall till alla vpk-motionerna. så jag behöver inte göra det.

Anf. 151 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt huvudanförande var de socialdemokratiska reservationerna i skatteutskottets betänkande framsprungna ur partimotionen nr 71. Innan jag går in på de konkreta förslag som Anita Johansson här förde fram vill jag bara uttrycka min förvåning över att man i den 64 sidor långa motionen bara i förbigående nämner löntagarfonder och då blott som ett instrument för att demokratisera det ekonomiska livet. Det hade annars varit ett utomordentligt tillfälle att i en partimotion som handlar om den ekonomiska politiken slå på stora trumman för löntagarfonder, som i andra sammanhang har sagts skola vara nationens räddning. Nu talar man i stället om en struktur- och utvecklingsfond.

Det jag sade här tidigare har anknytning till Anita Johanssons reservationsyrkande, och därför tillät jag mig att ta upp det. Anita Johansson vill slopa skattesparandet med den motiveringen att det skulle gynna främst höginkomsttagare. Under de två år vi har haft skattesparandet har denna sparform varit framgångsrik. På inte mindre än 543 000 konton uppgår detta sparande f. n. till 3,5 miljarder kronor. Sparformen är som bekant öppen för alla som har inkomst av arbete och sätter av minst 75 kr. i månaden. Det värdesäkra lönsparandet finns också i en annan variant, det s. k. aktiefondsparandet, som hittills medfört 70 000 konton med ett sammanlagt sparande på ca 300 milj. kr.

Hur detta sparande, som socialdemokraterna säger, kan gynna företrädesvis höginkomsttagare är för mig och säkert för många andra en gåta. Detta frivilliga individuella sparande skiljer sig fördelaktigt från det obligatoriska kollektiva sparande som socialdemokraterna tänkt sig i löntagarfonden.

I stället vill socialdemokraterna, som Anita Johansson sade, utvidga skattereduktionen, det s. k. sparavdraget, från f. n. maximalt 800 kr. per person till 1 000 kr. Förslaget är i och för sig tacknämligt, dock inte som ersättning för det värdesäkra lönsparandet. Eftersom en delegation följer upp de olika nya formerna av lönsparande finns det enligt utskottets uppfattning ingen anledning att dessförinnan ändra beloppsgränserna för skattereduktionen.

Regeringen har föreslagit en höjning av avgiften på kvarstående arbetsgivaravgifter. Socialdemokraterna vill nu också höja kvarskatteavgiften och restavgiften. Med nuvarande höga ränteläge kan en justering vara motiverad för att effektivisera indrivningen – det erkänner jag gärna. Därför förutsätter utskottet att regeringen prövar frågan. Vi skall dock ha klart för oss att det i allmänhet är olika kategorier skattebetalare som har att erlægga kvarstående arbetsgivaravgift resp. kvarskatteavgift och restavgift.

Om man alltså kan ha förståelse för det socialdemokratiska förslaget i

denna fråga kan man definitivt inte säga detsamma om yrkandet beträffande tidpunkten för fyllnadsinbetalning för att undvika restskatt och den därmed förknippade icke avdragsgilla restskatteavgiften. Jag får återkomma till den frågan senare eftersom min repliktid tydligen är slut nu.

Anf. 152 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror, herr Wachtmeister, att vi kommer att få tillfälle att diskutera löntagarfonder i den här kammaren när det blir dags för det.

Med hänsyn till de stora sparandebrister som finns i den svenska ekonomin, som ytterst bevisas av det stora underskottet i bytesbalansen, är det angeläget att samhället uppmuntrar olika former av sparande. Vi kan konstatera att hushållssparandet drabbas negativt av den höga inflationstakten. Utifrån samma synsätt bör konsumtion med lånade pengar göras mindre förmånlig. Det skattebortfall, herr Wachtmeister, som uppkommer genom att sparstödet utvidgas kompenseras med den inkomstförstärkning som följer av att vi avvisar de av regeringen och utskottsmajoriteten förordade sparsubventionerna. Om förseningsavgift tas ut eller om fyllnadsinbetalningar tidigareläggs får staten ränteinkomster.

Eftersom vår ekonomi är så dålig – det ekonomiska läget är bekymmersamt, har talare efter talare sagt här i dag – vill jag än en gång påminna kammaren om att våra tre förslag om kvarskatteavgift, restavgift och fyllnadsinbetalningar ger statskassan 350 milj. kr.

Anf. 153 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte hann avsluta frågan om fyllnadsinbetalning av skatt i mitt förra anförande.

Socialdemokraterna vill tidigarelägga sista dagen, som nu är den 30 april, för fyllnadsinbetalning av skatt. För bara några veckor sedan behandlade skatteutskottet en moderatmotion syftande till att i stället senarelägga sista inbetalningsdag så att den kom i bättre samklang med senaste tidpunkt för deklarationsavlämnandet, som förlängs till senast den 15 juni.

Skatteutskottet var då rörande enigt om de problem som togs upp i motionen och den orättvisa som uppstod för de företag åt vilka bokföringsbyråerna inte hunnit färdigställa boksluten före sista dagen för fyllnadsinbetalning av skatt. Så här säger utskottet i sitt enhälliga betänkande: Enligt utskottets mening bör regeringen och riksskatteverket skyndsamt undersöka om det går att finna acceptabla utvägar för att helt eller delvis lösa de problem som onckligen föreligger.

Det förefaller som om socialdemokraternas högra hand inte vet vad den vänstra gör. Jag skulle hemskt gärna vilja veta och få förklarar varför man i sin partimotion talar för en tidigareläggning av inbetalningen och i betänkandet för en tid sedan har förståelse för en senareläggning.

Det sista som Anita Johansson krävde var åtgärder mot vissa underskottsavdrag. Riksdagen har tidigare stoppat de fördelaktiga möjligheterna till avskrivning för delägare i bl. a. partrederier, och motionärerna vill nu ha liknande förbud när det gäller investeringar i entreprenadmaskiner, järn-

Torsdagen den
11 december 1980

*Besparingar i
statsverksamheten,
m. m. (SkU)*

vägsagnar och containrar som görs av handels- och kommanditbolag. Utskottet avstyrker detta yrkande, eftersom frågan faller inom uppdraget för den nu arbetande underskottsavdragsutredningen.

Jag har någon minut på mig att bemöta Hans Petersson i Hallstahammar också. Hans Petersson sade: Vi kommunister vill ha bort moms på maten, och Knut Wachtmeister – ja, Hans Petersson sade t. o. m. Knut Wachtmeister och hans gäng – vill inte ha någon moms på aktier. Skall man sänka debatten till den nivån kan jag erinra om vad kommunisterna krävde för en del år sedan på sina valaffischer: Lönerna upp, priserna ner. Det är ungefär lika demagogiskt. Och kommunisterna har ingen anledning att vilja ha en väl fungerande aktiemarknad, som är nödvändig för vårt näringsliv, i all synnerhet som vi är oerhört beroende av vår export.

Jag nöjer mig med att säga detta, för det är för oss självklart, och det begriper nog också Hans Petersson.

Slutligen några ord om varför vi berört tullverket i detta sammanhang. Det beror endast på att frågan hör hemma under skatteutskottet. När alla andra organ i landet behöver spara, så skall naturligtvis tullverket också göra det.

Anf. 154 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! När Knut Wachtmeister talar om demagogi – lönerna upp och priserna ner, som vi krävde – får vi väl säga att det under den här borgerliga regeringen har varit precis tvärtom: lönerna ner och priserna upp. Det är ju det folk märker, och det är därför vi ställer krav på en ny politik.

Jag kan inte förstå att man är så nervös över att vi vill jämställa aktiehandeln med annan handel och lägga samma moms på den, när det nu faktiskt går att få in bortåt 1,5 miljarder per år på det sättet. Då skall man pruta 3,5 milj. kr. på tullverket, samtidigt som knarkhandeln ökar trycket på Stockholm.

Jag menar att det finns ingen som helst logik i Knut Wachtmeisters politik. Det är därför han inte vill gå in i en rejäl debatt om det här.

På vilket sätt skulle moms på aktier försämra den svenska aktiemarknaden ur Knut Wachtmeisters synvinkel? Och jag upprepar den fråga som jag ställde förra gången: Vilka insatser är det som man har tänkt sig på den producerande sektorn? Vi föreslår att man skall ta bort momseffekterna på byggandet – hur hade man tänkt använda dessa pengar för att öka byggandet? Jag fick inget svar på detta.

Anf. 155 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Varför vill herr Wachtmeister och utskottsmajoriteten inte medge att sparandet är extremt lågt här i landet? Det finns 543 000 konton inom skattefondssparandet. Herr Bohman hade, om jag minns rätt, satt upp 1 miljon konton som ett mål.

Skattefondssparandet är ett totalt misslyckande. Det tycker jag att herr Wachtmeister kan fråga riksgäldskontoret om.

Anf. 156 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara förklara varför vi socialdemokrater i skatteutskottet inte har reserverat oss till förmån för tre yrkanden i kommunisternas motion – yrkanden som vi f. ö. sympatiserar med.

Det första yrkandet gäller att riksdagen hos regeringen skall hemställa om förslag till avskaffande av indexregleringen. På den punkten kommer vi i nästa vecka att ha ett förslag i ett betänkande, där vi inte hemställer att riksdagen skall skriva till regeringen utan omedelbart föreslå avskaffande av regleringen, och då tycker vi att vi inte kan rösta för det nu aktuella yrkandet.

Sedan är det fråga om att hos regeringen begära förslag om ett ökat anslag för kamp mot skattefusk och annan ekonomisk brottslighet. Det är exakt lika med ett förslag som vi har, fastän vi har konkretiserat det på ett helt annat sätt.

När det gäller att uttala sig för en övergång till produktionsbeskattning och progressiv statskommunal enhetsskatt tycker vi att vi inte kan rösta för förslaget, därför att man på detta sätt fört in också den statskommunala enhetsskatten i vårt gamla förslag om produktionskatt.

Det var bara en förklaring.

Anf. 157 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först några ord till Hans Petersson i Hallstahammar.

Beträffande moms på aktier återkommer jag och säger att ni kommunister har ingen anledning att önska att aktiemarknaden skall fungera. Men jag tror att kammarens övriga ledamöter har det, och därför bör man självfallet inte belägga aktiehanteringen med en hög moms.

När det gäller bostadsbyggandet, så skulle det kosta 400 milj. kr. om man slopade moms på byggandet under den tid som det gäller – från den 1 december i år till den sista december nästa år. De pengarna tror jag kommer att kunna användas på ett effektivare sätt för att öka sysselsättningen.

Så till Anita Johansson.

543 000 konton plus 70 000 konton i den andra sparformen, i aktiefonderna, blir över 600 000 konton. Jag tycker inte det är något dåligt resultat efter två år. Det är mycket möjligt att man kan nå upp till målsättningen, som Anita Johansson angav skulle vara 1 miljon.

Jag konstaterar att jag inte fick något svar på varför socialdemokraterna vid ett tillfälle vill tidigarelägga sista dagen för fyllnadsinbetalning av skatt och vid ett annat tillfälle accepterar en senareläggning.

Anf. 158 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att jag när det gäller aktiemarknaden inte bemöttes med något sakligt argument, bara ett allmänt påstående om att kommunisterna inte skulle vilja ha en fungerande aktiemarknad. Jag hade faktiskt väntat mig att få en debatt med herr Wachtmeister på den punkten.

Han sade också att man nog på bästa sätt skulle använda de 400 miljoner

som socialdemokraternas förslag kostar – vårt kostar 250 miljoner – till att stimulera byggandet och sysselsättningen. De borgerliga regeringarna har ju hittills använt 26 miljarder utan att det har skapats några jobb! Jag misstänker att de här 250 eller 400 miljonerna – vilket förslag som nu accepteras – skulle användas på samma sätt. Det är ganska innehållslöst.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 152 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 a

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för motion 101 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 b och c

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 151 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 d

I en förberedande votering biträdde reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del med 137 röster mot 16 för motion 96 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 153 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 152 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 e

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 152 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 f

I en förberedande votering biträdde reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del med 140 röster mot 17 för motion 109 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 152 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 g–n

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för motion 96 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 o

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 152 för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

7 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 47

Torsdagen den
11 december 1980

8 § Kammaren åtskildes kl. 23.55.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert